

**INKUBATORY
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
SPOŁECZNEJ**

prowadzone przez Stowarzyszenie ESWIP

biuro projektu:
ul. Związku Jaszczurczego 17, 82-300 Elbląg
tel./faks 55 236 27 16, 55 235 33 88
eswip@eswip.pl, www.owies.org.pl

RAPORT KOŃCOWY

Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie braniewskim

Raport wykonany został przez pracowników Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na zlecenie Ośrodka Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej, w ramach projektu ***Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej 2*** współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej
Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej

Czas badania: listopad 2013 - luty 2014

**Redaktor raportu
dr Majka Łojko**

**Praca wolontariacka
dr Monika Grochalska**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**STOWARZYSZENIE
ESWIP**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis treści

WSTĘP	3
Ekonomia społeczna – kilka uwag tytułem wstępu	3
Rozdział I. Metodologia badań	6
1.1 Cel i przedmiot badań	6
1.2 Problemy badawcze	7
1.3 Zastosowane metody badawcze	8
1.4 Charakterystyka terenu badań	9
Rozdział II. Analiza wyników badań własnych	11
2.1 Raport z badania fokusowego.....	11
2.2 Analiza badań ankietowych.....	21
2.3 Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych IDI	31
Wnioski i rekomendacje	38
Bibliografia	42
ANEKS METODOLOGICZNY	43

WSTĘP

Prezentowany raport pt.: *Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie braniewskim* stanowi część składową szeroko zakrojonych działań projektowych pod nazwą *Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej* współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej.

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania zrealizowanego na zlecenie Ośrodka Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu dotyczącego obszarów działalności gospodarczej dla podmiotów ekonomii społecznej.

Raport dostarcza wiedzy na temat barier oraz wyzwań i szans dla kontraktowania zadań pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego biznesem lokalnym, a podmiotami ekonomii społecznej. Dzięki przeprowadzonym badaniom w tym obszarze może on przyczynić się do uzyskania niezbędnych informacji przez osoby i instytucje prowadzące lub planujące uruchomienie podmiotów ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna – kilka uwag tytułem wstępu¹

Prowadzony dyskurs w przestrzeni publicznej i naukowej wokół ekonomii społecznej w zasadzie jest dyskusją o kształcie gospodarki i rozwoju społecznego, o tym, jak zmienia się i jak powinna się zmieniać rola gospodarki. Tymczasem ekonomia społeczna może stać się istotnym elementem uzupełniającym politykę społeczną państwa.

Ekonomia społeczna jest kategorią złożoną, łączącą zarówno ekonomiczne jak i społeczne aspekty aktywności obywatelskiej. Jej miejsce i rolę w społeczeństwie wyznacza specyficzny rodzaj przedsiębiorczości i zaradności społecznej wynikający przede wszystkim z inicjatywy obywatelskiej².

Sektor ekonomii społecznej wkomponowuje się w ideę budowania demokracji uczestniczącej poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych. Połączenie wartości

---

¹ Poniżej tekst wykorzystuje fragment artykułu M. Łojko, *Corporate social responsibility of social economy entities in Poland*, [w:] *Corporate social (ir) responsibility*, ed. Agata Lulewicz-Sas, Białystok University of Technology, Białystok, 2013.

² A. Leszkiewicz, *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] *Wspieranie ekonomii społecznej*, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008, s.22.

solidarności i indywidualnego zaangażowania ekonomicznego może – choć nie musi – budować nowe, aktywne formuły uczestnictwa lokalnego. Mogą one stanowić element polityki wzrostu zatrudnienia poprzez wypełnianie przestrzeni lokalnej w sferze usług społecznych oraz umożliwianie zatrudnienia grup szczególnie zagrożonych na rynku. Ponadto, stanowią istotny instrument procesu integracji społecznej, kreujący przewartościowanie ról zawodowych i społecznych poprzez budowanie wspólnot opartych o solidarność zamiast zależności i stanowią również instrument rozwoju społeczności lokalnej, poprzez dostarczanie obywatelom usług użyteczności publicznej.³

Ekonomia społeczna jest jedną z gałęzi ekonomii, w której równoległe z celami gospodarczymi realizuje się cele społeczne. Celami gospodarczymi rządu na poziomie mikroekonomii rachunek ekonomiczny, zaś celom społecznym przyświeca realizacja zadań publicznych, zrównoważonego rozwoju oraz rozwijanie kapitału społecznego. W praktyce ekonomia społeczna to działalność podmiotów ekonomii społecznej (PES).

Pojęcie ekonomii społecznej – określanej również gospodarką społeczną lub ekonomią solidarną - jest jednym z bardziej dyskusyjnych terminów w Polsce. Usiłuje się je charakteryzować i definiować w różnych aspektach. Z jednej strony, definiowana jest poprzez wskazywanie na specyficzne dla niej formy prawno-organizacyjne (podejście prawno-instytucjonalne). Z drugiej strony definiowana jest poprzez rozpoznanie następujących wspólnych zasad charakteryzujących różne podmioty uczestniczące w ekonomii społecznej (podejście normatywne).

Ekonomia społeczna jest systemem działań, polegających na osiąganiu celów społecznych metodami gospodarczymi. Inne określenia stosowane zamiennie z pojęciem ekonomii społecznej to: ekonomia solidarności, ekonomia obywatelska, gospodarka społeczna, czy przedsiębiorczość społeczna.

Podmioty sektora ekonomii społecznej wkomponowują się w ideę budowania demokracji uczestniczącej poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych.

Przedsiębiorstwa społeczne pełnią, szereg funkcji, które można sprowadzić do wspólnego mianownika, nazywając je celami ukierunkowanymi na rozwój kapitału społecznego społeczności lokalnych oraz samych instytucji ekonomii społecznej⁴.

Według H. Kaszyńskiego, ich celem jest zaspokajanie tych potrzeb, które nie mogą zostać zaspokojone przez sektor przedsiębiorstw wolnego rynku oraz instytucje administracji publicznej. Owe potrzeby to spójność społeczna (zawierająca tworzenie miejsc pracy, stymulowanie przedsiębiorczości,

³ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Projekt. Warszawa 2012, s. 6-7.

⁴ M. Jelonek, *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012, s.63.

utrzymywanie stabilności rynków) oraz te związane z koncepcją społeczeństwa uczestniczącego, demokratycznego i opartego na solidarności społecznej⁵.

Z jednej strony podmioty ekonomii społecznej realizują cele społeczne zaś tradycyjne przedsiębiorstwa ukierunkowane są na realizację celów gospodarczych. Ale z drugiej strony następuje uspołecznienie rynku, gospodarki i przedsiębiorstw, które chcą partycypować w kształtowaniu dobrobytu społecznego (nie tylko gospodarczego) i skutecznie rozwiązywać problemy społeczne. Oznacza to, że identyfikowanie się przedsiębiorczości jedynie z działalnością biznesową jest coraz rzadsze, zaś termin ten używany jest aktualnie na określenie aktywności ludzkiej w sektorze publicznym i społecznym⁶.

Przedsiębiorstwa społeczne różną się od innych podmiotów ekonomicznych nadrzędnością celów indywidualnych i społecznych nad kapitałem i chociaż stanowią ważną część gospodarki, są stosunkowo nowo rozwijającą się formą działalności gospodarczej. Są one tzw. spoiwem łączącym biznes, sektor publiczny i sektor pozarządowy, którego do tej pory w polskich realiach brakowało. Na uwagę zasługuje fakt, iż działalność podmiotów ekonomii społecznej oparta jest na autonomicznym zarządzaniu i niezależności od władz publicznych. W przeciwieństwie do przedsiębiorstw komercyjnych nastawionych na zysk wypracowana nadwyżka jest wykorzystywana do realizacji celów stabilnego rozwoju, realizacji usług dla członków lub usług ogólnych⁷.

Podmioty ekonomii społecznej, zaspokajając potrzeby swoich członków lub podopiecznych, często wykonują zadania, z których ani państwo, ani inne podmioty gospodarcze nie wywiązują się w sposób wystarczająco skuteczny. Dlatego też, zdaniem E. Leś, *rozwój instytucji i programów nowej gospodarki społecznej i przedsiębiorczości stwarza realną szansę przewyższenia w Polsce mitu gospodarki wolnorynkowej jako jedynego mechanizmu rozwoju, a także odejścia od asolidarystycznej wizji ładu społecznego w kierunku bardziej partycypacyjnej i demokratycznej gospodarki rynkowej oraz modelu polskiej polityki społecznej opartej na partnerstwie publiczno-społeczno-prywatnym*⁸.

⁵ H. Kaszyński, *Ekonomia społeczna i praca socjalna. Razem czy osobno?*, [w:] *Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej*, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 2007, s.78; Za: E. Mączyńska, P. Pysz, *Społeczna gospodarka rynkowa. Idee i możliwości praktycznego wykorzystania w Polsce*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2003

⁶ M. Grewiński, M. Wronka, *Gospodarka społeczna w UE i w Polsce – między przedsiębiorczością społeczną a CSR*, [w:] *Przedsiębiorczość w Polsce – bariery i perspektywy rozwoju*, red. A. Frączkiewicz-Wronka, M. Grewiński, WSP-TWP, Warszawa 2012, s.129

⁷ J. Bereza, *Przedsiębiorczość społeczna w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Wspieranie ekonomii społecznej*, red. J. Hausner, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008, s.34

⁸ E. Leś, *Nowa ekonomia społeczna*, „Trzeci Sektor” nr 2/ 2005, s.44

Rozdział I

Metodologia badań

1.1 Cel i przedmiot badań

1. Określenie/odnalezienie obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby z rozwijać się przedsiębiorstwa społeczne

oraz

2. Wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES)

Szczegółowe cele badań:

W obszarze współpracy PES z lokalnym biznesem:

- 1) Określenie stanu relacji przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z firmami z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.
- 2) Ustalenie poziomu wiedzy na temat PES oraz stopnia zainteresowania pracodawców z terenu powiatu ewentualną współpracą.
- 3) Identyfikacja możliwości podjęcia współpracy z firmami oraz potencjalnych obszarów działalności gospodarczej na terenie gminy, które mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych.
- 4) Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy między lokalnym biznesem a PES.

W obszarze współpracy PES z JST:

- 1) Określenie stanu relacji przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.
- 2) Ustalenie poziomu wiedzy na temat PES oraz stopnia zainteresowania JST z terenu powiatu ewentualną współpracą.
- 3) Identyfikacja możliwości podjęcia współpracy z JST oraz potencjalnych obszarów działalności w ramach usług publicznych na terenie gminy, które mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych.
- 4) Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy między JST a PES.

Przedmiotem badań były nisze rynkowe w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych przez samorządy lokalne w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego.

Badanie miało na celu zidentyfikowanie nisz, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. Badanie dostarczy wiedzy na temat barier oraz wyzwań i szans dla kontraktowania zadań pomiędzy JST, biznesem lokalnym a PES.

1.2 Problemy badawcze

Główne pytanie badawcze

W jakich branżach i usługach mogą najskuteczniej działać i rozwijać się podmioty ekonomii społecznej w badanym powiecie?

Problemy szczegółowe:

W obszarze współpracy PES z lokalnym biznesem:

- 1) Jakie są obecnie relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z firmami z tego terenu?
- 2) Jakie formy współpracy między PES a biznesem są podejmowane i w jakich zakresach?
- 3) Jaki jest poziom wiedzy pracodawców w danym powiecie na temat PES?
- 4) Czy pracodawcy z terenu powiatu są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?
- 5) Jakie, zdaniem przedsiębiorców, istniejące bądź potencjalne obszary działalności gospodarczej na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- 6) Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem a PES?

W obszarze współpracy PES z JST:

- 1) Jakie są obecnie relacje przedsiębiorstw społecznych badanego powiatu z JST z tego terenu?
- 2) Jakie formy współpracy między PES a JST są podejmowane i w jakich zakresach?
- 3) Jaki jest poziom wiedzy organów decyzyjnych JST w danym powiecie na temat PES?
- 4) Czy przedstawiciele JST z terenu powiatu są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?

- 5) Jakie, zdaniem przedstawicieli JST, istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- 6) Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między JST a PES?

Uzyskane odpowiedzi na tak postawione problemy badawcze stanowiły podstawę do opracowania raportu diagnozującego nisze rynkowe dla podmiotów ekonomii społecznej w powiecie braniewskim.

1.3 Zastosowane metody badawcze

W celu uzyskania jak najbardziej wiarygodnych wyników został zastosowany model triangulacji, polegający na wykorzystaniu w toku badań różnych metod, technik oraz źródeł pozyskiwania informacji. Z uwagi na to, iż zjawiska zachodzące w obszarze badawczym są bardzo złożone, należy zbadać je poprzez równoległe użycie różnych metod.

Pojedyncze procedury badawcze obejmują nie tylko wybrane aspekty problematyki, ale również zjawiska irrelewantne, z tego też względu zostały wykorzystane metody badań ilościowo- jakościowe, tym samym uzyskany materiał źródłowy (pierwotny) ma charakter zarówno ilościowy, jak i jakościowy.

W badaniach posłużono się metodą sondażową (metoda ilościowa). Wśród przedstawicieli organów decyzyjnych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli przedsiębiorstw komunalnych przeprowadzono sondaż diagnostyczny w oparciu o technikę ankiety z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Kwestionariusz ankiety umożliwił uzyskanie informacji dotyczących relacji i form współpracy przedsiębiorstw społecznych powiatu braniewskiego z JST, poziomu wiedzy organów decyzyjnych JST w powiecie braniewskim na temat PES, a także potrzeb lokalnych mogą zaspokajać PES w ramach realizacji zadań publicznych. W dalszej części badań ankietowych starano się uzyskać informacje na temat możliwości podjęcia współpracy JST z terenu powiatu braniewskiego z PES oraz zdiagnozowanie potencjalnie dostępnych usług z zakresu zadań publicznych, które mogłyby być dostępne dla przedsiębiorstw społecznych. W końcowej części ankiety zbadano obszary, w jakich samorządy lokalne mają największą potrzebę współpracy z PES z uwzględnieniem przewidywanych trudności, które mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między JST a PES. Podobne kwestionariusze zastosowano także w badaniu relacji PES - przedsiębiorstwa komunalne.

W badaniu posłużono się również techniką indywidualnego wywiadu pogłębionego. Technika ta polega na przeprowadzeniu z respondentami pogłębionej rozmowy, podczas której dokonywana jest eksploracja wyznaczonych obszarów badawczych oraz określenie przyczyn zjawisk stanowiących

przedmiot zainteresowania. Wywiady odbywały się osobiście, co pozwoliło uzyskać możliwie prawdziwe i wyczerpujące informacje. Ich podstawę stanowił scenariusz IDI obejmujący ogólne i uszczegółowione pytania badawcze. Wszystkie rozmowy z respondentami miały charakter anonimowy ich dane nie są udostępniane w raporcie.

W dniu 14 listopada 2013 r. zorganizowano seminarium nt. *nisze rynkowe JST w powiecie braniewskim*. Ważnym celem seminarium było zidentyfikowanie nisz rynkowych w powiecie, gdzie swoje miejsce mogłyby znaleźć przedsiębiorstwa społeczne.

Podczas seminarium poprowadzono badania fokusowe z zaproszonymi przedstawicielami JST z badanego powiatu oraz przedstawicielami lokalnego biznesu.

Badanie to miało charakter jakościowy. Zostało przeprowadzone metodą *focus group interview* (FGI)⁹, którą – w kontekście stawianych kwestii problemowych – uznano za metodę najbardziej adekwatną. Przeprowadzono jedną sesję fokusową trającą ok. 1 h 55 min.

Do realizacji badań wykorzystano następujące narzędzia badawcze:

1. Scenariusz wywiadu fokusowego z zaproszonymi przedstawicielami przedsiębiorstw lokalnych oraz JST badanego powiatu.
2. Kwestionariusz ankiety skierowany do przedstawicieli organów decyzyjnych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli przedsiębiorstw komunalnych. W module badawczym wykorzystano ankiety rozprowadzane.
3. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego IDI

Z uwagi na niski odsetek poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankiet w trakcie badań zdecydowano, że dane zostaną uzupełnione o indywidualne wywiady pogłębione.

Wybór metody jakościowej pozwolił uzyskać szerszy kontekst badań, bardziej szczegółowe informacje dotyczące podjętej problematyki, a w praktyce – nową perspektywę badawczą.

1.4 Charakterystyka terenu badań

---

⁹ *Focus group interview* (badania fokusowe) to metoda badawcza polegająca na zbieraniu danych w czasie wspólnej pracy w grupie i dyskusji na dany temat. Podczas takiego badania spotyka się niewielka grupa, licząca od 5 do 15 osób (grupa powinna być na tyle mała, żeby każda z osób miała możliwość podzielenia się swoimi opiniami, i jednocześnie na tyle duża, aby umożliwić współdziałanie i zapewnić różnorodność omawianych doświadczeń), które rozmawiają na określony temat opierając się na swoich doświadczeniach.

Powiat braniewski zajmuje 1 205 km² powierzchni, co stanowi 5 % powierzchni województwa. W skład powiatu wchodzi 7 jednostek administracyjnych, w tym 4 gminy wiejskie: Braniewo, Płoskinia, Lelkowo, Wilczęta, dwie gminy miejsko-wiejskie: Frombork i Pieniężno oraz miasto Braniewo. Na terenie gmin powiatu znajduje się 97 miejscowości sołeckich oraz 189 miejscowości wiejskich¹⁰.

Liczba mieszkańców powiatu braniewskiego wyniosła na koniec 2011 roku 43 276 osób, w tym nieco ponad połowę (50,3%) stanowiły kobiety. 53,2% ogółu stanowią mieszkańcy miast.. Około 65% mieszkańców powiatu stanowią osoby w wieku produkcyjnym.

Pod koniec 2010 roku w rejestrze REGON powiatu braniewskiego zarejestrowanych było 2922 podmioty gospodarcze, z czego 92, 4% podmiotów należy do sektora prywatnego.

Przeważająca ilość zakładów pochodzi ze strefy budżetowej z uwagi na rangę powiatu w mieście Braniewo zlokalizowane jest szereg instytucji szczebla powiatowego. Dość dobrze rozwinięty jest rynek usług finansowo ubezpieczeniowych w obrębie powiatu funkcjonuje wiele oddziałów placówek bankowych i agencji ubezpieczeniowych. Istnieje duża sieć usług remontowo budowlanych oraz usług serwisowo-naprawczych mechaniki pojazdowej – jest dużo zakładów natomiast ich rozmiary są niewielkie a zasięg lokalny.

W wyniku powstałej luki organizuje się coraz więcej punktów obsługujących gospodarstwa rolne. Tworzone są punkty sprzedaży detalicznej maszyn, sprzętu rolniczego oraz części zamiennych. Powszechna tendencja: zatrudnieni posiadają niskie zarobki, z uwagi na korzystanie przez pracodawców z wszelkich możliwych ulg związanych z tworzeniem nowych miejsc pracy, jest również tendencja do dużej rotacji pracowników tak, by maksymalnie wykorzystać możliwe wsparcie finansowe oferowane na walkę z bezrobociem¹¹.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Braniewie prawie 1/3 ogółu mieszkańców jest zarejestrowanych, jako bezrobotni. Powiat jest słabo uprzemysłowiony, nie tworzy się nowych miejsc pracy. Rynek pracy jest zbyt skromny, aby znaleźli na nim miejsce wszyscy chcący i mogący pracować – niezależnie od ich walorów osobowych, umiejętności czy wykształcenia¹².

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy, w badanym powiecie w grudniu 2013 r. poziom bezrobocia wyniósł 32,9%¹³

¹⁰ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu braniewskiego, s.10.

¹¹ Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie braniewskim – raport z otwarcia IPS w Braniewie, s.1-2.

¹² Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Braniewskim, s. 9.

¹³ <http://www.gizycko.pup.gov.pl/62,stopa-bezrobocia.html>. Plik pobrano: 10.02.2014

Od wielu lat w strukturze bezrobotnych największy odsetek stanowią nadal osoby z grupy zawodowej: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy; pracownicy usług osobistych i sprzedawcy oraz technicy i inny średni personel.

Najmniejszy udział w strukturze bezrobotnych odnotowano wśród: wyższych urzędników i kierowników, pracowników biurowych, operatorów i monterów maszyn oraz urządzeń, specjalistów.

Rozdział II

Analiza wyników badań własnych

2.1 Raport z badania fokusowego

Spotkanie focusowe odbyło się 27 listopada 2013 roku w siedzibie Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej w Braniewie przy ul. Moniuszki 22D w Braniewie. Wywiad fokusowy przeprowadzony był w formie dyskusji skoncentrowanej wokół identyfikacji nisz rynkowych w powiecie, gdzie swoje miejsce mogłyby odnaleźć przedsiębiorstwa społeczne.

W spotkaniu uczestniczyli członkowie Powiatowego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej, Urzędu Pracy, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie a także reprezentanci Ośrodków Pomocy Społecznej, Centrum Integracji Społecznej i przedstawiciele II sektora ekonomii tj. lokalni przedsiębiorcy

Zaletą tego badania była swobodna i przede wszystkim dobrowolna dyskusja, oparta na własnej wiedzy, doświadczeniu zawodowym zaproszonych gości. Zogniskowany wywiad grupowy utrwalony został na rejestratorze dźwiękowym (dyktafonie).

Dyskusja prowadzona była przez moderatora. Scenariusz zawierał jedynie ważne kwestie problemowe, których poruszenie było niezbędne. Każdy z uczestników badania posiadał nieskrępowaną możliwość zaprezentowania swoich poglądów. Czas badania mieścił się w 1h 15 minut. Szczegółowy zapis przebiegu spotkań zawiera transkrypcja z badania, która stanowi odrębny dokument będący podstawą niniejszego opracowania. W trakcie transkrypcji wypowiedzi respondentów nie podlegały żadnym poprawkom, jedynie podczas redakcji raportu zostały poddane niezbędnej adiustacji (usunięcie oczywistych pomyłek językowych, powtórzeń itp.), co ułatwia ich lekturę. Uczestników badania zapewniono o anonimowości badań. Opinie wyrażone przez nich zostały przedstawione w taki sposób, że przyporządkowanie ich do poszczególnych osób, a nawet instytucji jest praktycznie niemożliwe. Funkcję moderatora pełniła dr Monika Grochalska – adiunkt Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Na początku badania fokusowego uczestnicy spotkania otrzymali pytanie „rozgrzewkowe”, które miało dwie zasadnicze funkcje. W pierwszej kolejności służyło rozluźnieniu atmosfery, wzajemnemu poznaniu się i większemu otwarciu się uczestników. Miało też uzmysłwić biorącym udział w fokusach, że czymś naturalnym jest posiadanie i prezentowanie swoich opinii, zaś badania fokusowe są ukierunkowane na ich wychwytywanie, nie zaś marginalizowanie.

Dyskusja dotyczyła perspektyw, możliwości, a także zasadności tworzenia przedsiębiorstw społecznych, których powołanie mogłoby przyczynić się do ograniczenia marginalizacji i wykluczenia społecznego wśród mieszkańców powiatu braniewskiego.

Z kolei, jeśli chodzi o zakres badań, dotyczyły dotychczasowej działalności jednostek samorządu terytorialnego i II sektora gospodarczego, tj. przedsiębiorstw prowadzących lokalną działalność gospodarczą. Celem spotkania była próba odnalezienia, określenia, i wytypowania obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby się rozwijać podmioty ekonomii społecznej a także wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe było zagospodarowanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nakłada obowiązek na samorząd terytorialnego jest pracy i wspierania organizacji pozarządowych; w tym przedsiębiorstw społecznych w

związku z powyższym uczestnicy spotkania fokusowego zostali na początku poproszeni o określenie zakresu dotychczas podejmowanej współpracy a także relacji, pomiędzy JST, lokalnym biznesem i przedsiębiorstwami społecznymi. Uczestnicy badań dosyć zgodnie stwierdzili, iż jest ona na dobrym poziomie. Zarówno przedstawiciele samorządu lokalnego (OPS, PUP, CIS), jak i lokalni przedsiębiorcy uważają, że wspólnie podejmowane inicjatywy i działania są przejrzyste i logiczne dla wszystkich stron podejmujących współpracę.

Na pytanie: *Jakie są to formy współpracy?* Respondenci potrafili wymienić najczęstsze jej formy bez dłuższego zastanawiania się, stwierdzili, że: *wychodząc naprzeciw potrzebom CIS-u, od nich bierzemy ludzi, dajemy jakąś pracę, oni w jakiś sposób u nas odpracowują i część z tych ludzi wyciągamy z niszy, w której się znajdują. Później jest jak gdyby współpraca z urzędem pracy, skąd przyjmujemy ludzi na staż i interwencję, a oni (PUP) opłacają składkę na ubezpieczenie zdrowotne. Jeżeli chodzi o samorządy lokalne, samorząd miejski, nasze przedsiębiorstwa komunalne, to nie wyprzedzając nawet wiedzy urzędników, są one (przedsiębiorstwa komunalne) doceniane w takim sensie, że jeżeli jest coś ważnego do zrobienia, to jest nam to zlecane często. - Nasza organizacja wspiera działania organizacji pozarządowych przy organizacji różnych akcji charytatywnych. Wynajmowane/podnajmowane są nieodpłatnie pomieszczenia na przetrzymanie tych korków, które organizacja zbiera, no ale to jest jedno z przedsiębiorstw, które nie dość, że przekaże tą powierzchnię, która jest ograniczona, a wiadomo, że można ją wykorzystać czasami w inny sposób, to jest jedno, pomoc w załadunku, łącznie nawet z posprząaniem po akcji, więc no...to jest olbrzymia pomoc(...).cyt.*

Zdaniem badanych, władze samorządowe powinny traktować przedsiębiorstwa ekonomii społecznej z jednej strony instrumentalnie, powierzając im wypełnianie określonych zadań, na przykład poprzez konkursy, czy zlecenie wykonywania usług. Z drugiej strony ważniejsze wydaje się jednak to, aby dostrzegły one w przedsiębiorstwach społecznych autonomicznego partnera, który (o ile tylko ma odpowiednie warunki działania i wsparcie) może wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy powiatu.

W ocenie przedstawiciela samorządu powiatowego nie ma istotnych barier w podejmowaniu współpracy; *Jako samorząd w ramach takiej pomocy nie mam problemów ze współpracą, uważam, że jest bardzo dobra i z „pozarządówką” i samorządami i z powiatem. Z racji tego, że jestem w powiecie, jestem radna powiatową, to jest jakiś plus. Więc nie ma jakiś szczególnych tutaj barier. Też z racji zawodu kieruję osoby do Centrum Integracji Społecznej, uczestniczą tutaj osoby, które chciałyby/są przygotowywane do założenia spółdzielni socjalnych. Więc taka weryfikacje osób też idzie przez ośrodek pomocy społecznej i tutaj jak najbardziej jesteśmy otwarci, znamy ludzi, znamy potencjał, czym dysponują, więc też możemy współpracować i podpowiadać (cyt.)*

Reasumując, pomiędzy sektorem publicznym a pozarządowym istnieje dobry przepływ informacji dotyczący praktykowanych i planowanych form współpracy. Samorząd gminy dysponuje uregulowaniami określonymi przez odpowiednie akty prawa miejscowego dotyczące współpracy z organizacjami należącymi do sektora pozarządowego. Skutkuje to podejmowaniem współpracy z tymi organizacjami w zakresie zlecenia realizacji zadań publicznych, dofinansowania działalności statutowej organizacji, wsparcia rzeczowego, lokalowego oraz doradztwa i konsultacji

Uczestnicy spotkania potrafią wymienić organizacje pozarządowe, które prowadzą działalność gospodarczą, co prawda jest ich niewiele, bo tylko cztery. Niemniej wszyscy są zgodni, co do tego, że powinna powstać, chociaż jedna spółdzielnia socjalna, dzięki której można byłoby tworzyć miejsca pracy dla bezrobotnych z powiatu. Aby jednak spółdzielnie socjalne funkcjonowały, jako instrument ekonomii społecznej konieczne jest stworzenie takiego systemu, który nie będzie utrwał jedynie finansowania spółdzielni socjalnej w formie grantów czy dotacji, ale będzie oferował wsparcie w postaci szeregu narzędzi, takich jak doradztwo, pożyczki czy poręczenia.

Jeden z rozmówców ocenił, iż niechętni do tworzenia spółdzielni są sami członkowie powołanego w 2013 r. Zespołu ds. Ekonomii Społecznej w powiecie, uważa on, że *struktura powołania tego zespołu, tych ludzi, zaufanie ich do siebie nawzajem, obciążenia, jakie z tego wynikają, nie zachęca do tego, aby taką spółdzielnię tworzyć. Stąd macie przykład, że gdzieś tam Olsztyn gdzieś tam Elbląg, Orneta te spółdzielnie powstają. W Braniewie jak do tej pory nic się nie udało w tym temacie zrobić.*

Badani są bardzo zaniepokojeni utrzymującą się wysoka stopą bezrobocia w powiecie. Sytuacja, którą obserwują na lokalnym rynku pracy wyraźnie pokazuje główne problemy, których rozwiązanie stanowi priorytet lokalnej polityki społecznej. Wyraźnie rysują się dwa główne obszary problemowe, które są ściśle połączone i przenikają się wzajemnie.

- Bezrobocie ludzi młodych i niedopasowanie poziomu kwalifikacji zasobów pracy do potrzeb rynku pracy.
- Długotrwałe bezrobocie – które jest początkiem marginalizacji społecznej. Wyraźnie negatywną cechą braniewskiego rynku pracy jest systematyczne rozszerzanie się bezrobocia długotrwałego, czyli zwiększanie się udziału bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy wśród ogółu bezrobotnych. Wydłużająca się beczynność zawodowa w znaczny sposób zmniejsza szansę tej grupy bezrobotnych na ponowną aktywizację zawodową. Długotrwałe bezrobotny wpada w „zakłętą krąg niemożności”: narastających własnych barier psychicznych, połączonych z niechęcią pracodawców do zatrudniania osób długo pozostających bez pracy.

Analiza sytuacji na rynku pracy w powiecie wskazuje na konieczność wzmożonych działań w kierunku zmniejszenia bezrobocia. Programy aktywizujące bezrobotnych, które są obecnie realizowane

obejmują swym zasięgiem praktycznie wszystkie grupy bezrobotnych: absolwentów, rodziny świadczeniobiorców pomocy społecznej, mieszkańców wsi i małych miasteczek oraz osoby i rodziny z miejscowości popegeerowskich. Jeden z badanych zauważył, że *no jest trochę zatrudnienia, bo pracodawcy siłą rzeczy na pewien okres zatrudniają...no i patrzcie powiat braniewski ma na koniec września, bo na październik jeszcze GUS nie ogłosił stopy bezrobocia 31,8%, proszę bardzo pierwsze miejsce w naszym województwie. Jak wczoraj jeszcze przeglądałem sobie wskaźniki krajowe, to tylko powiat szydłowiecki, to jest gdzieś tam na kielecczyźnie to ma 37% stopy bezrobocia. Mamy drugie miejsce w kraju (cyt.)*

Dotychczasowe działania władz samorządu lokalnego, w ocenie jednego z badanych są nieefektywne i niespójne. Z jednej strony władze lokalne dostrzegają problem redukcji miejsc pracy, a z drugiej nie ma konkretnego pomysłu na wsparcie sektora biznesowego chociażby promowaniem lokalnych firm. Z roku na rok OPS w powiecie dysponują coraz bardziej ograniczonymi środkami pieniężnymi, co przekłada się na jakość świadczonej pomocy bezrobotnym klientom OPS-ów i powoduje „wypaczenie” charakteru pracy socjalnej. Same ośrodki w powiecie również nie wychodzą z innowacyjnymi działaniami z uwagi i na ograniczone środki i brak pomysłów.

Większość rozmówców krytycznie odniosła się do aktualnie realizowanej polityki rynku pracy na szczeblu rządowym w odniesieniu do populacji bezrobotnych; *Ci ludzie, którzy są bardzo słabo uposażeni, oni po prostu nie mają szans. Tego problemu się nie dostrzega, ponieważ na samej górze ich interesują tylko cyferki, brakuje to tak, tu ukryty podatek, podniesiemy tu zmniejszymy i obniżymy i OK. Nie jest tajemnicą, że Państwo jest źle zarządzane. Ci, co podnoszą podatki są...☺ po prostu. My możemy się tu dwoić i troić itd. i pociągnijmy dalej ten wątek jeszcze; jak dużo, jak daleko jeszcze my wszyscy, jako podatnicy będziemy jeszcze w stanie utrzymać Państwo, które jest nieefektywne (cyt.)*

Dlatego też rozwiązań problemu bezrobocia i marginalizacji społeczno-zawodowej należy szukać w pierwszym rzędzie w polityce ekonomicznej, polityce zatrudnienia i lepszego zharmonizowania polityki rynku pracy z systemem pomocy społecznej. Jedną z możliwych dróg zwiększenia liczby miejsc pracy badani upatrują w tzw. „uelastycznieniu” rynku pracy. Według ekonomistów pojęcie to ma cztery różne znaczenia:

1. Pierwsze znaczenie dotyczy „uelastycznienia zarobków”, tzw. dostosowania do produktywności i zysków.
2. Drugie znaczenie skupia się na „funkcjonalnym uelastycznieniu”, tzn. lepsze dostosowania siły roboczej do nowych technologii.
3. Trzecie znaczenie uznaje potrzebę „uelastycznienia zatrudnienia”, tzn. przyjmowania i zwalniania w zależności od konkretnych potrzeb.

4. Czwarte znaczenie odnosi się do możliwości realizowania kariery zawodowej i wypełniania obowiązków rodzinnych, elastycznego kierowania indywidualnym przebiegiem kariery zawodowej w okresach bez zatrudnienia, dalszym kształceniem, zmianą zawodu¹⁴.

W ocenie przedsiębiorcy lokalnego największym obciążeniem dla niego i innych pracodawców są wysokie koszty pracy. Należy zwrócić uwagę, na to, że wynagrodzenie brutto, które pracodawca oferuje pracownikowi, jest jeszcze dodatkowo obciążone składkami, które stoją po stronie pracodawcy. Tych dodatkowych kosztów nie odczuwają sami pracownicy. Natomiast dla pracodawców jest to olbrzymie koszt – z tym problemem boryka się wielu lokalni przedsiębiorcy zwłaszcza z sektora MŚP, którzy dopiero rozpoczynają działalność i na starcie nie mają stabilnej sytuacji finansowej. Przedsiębiorca uważa, że *ogromną barierą jest to że płacimy jako pracodawcy pracownikom ogromny haracz, który musimy płacić i to nas grupuje, żeby dawać ludziom zatrudnienie (cyt.)*

W jego ocenie konieczna jest reforma ubezpieczeń i fiskalna w celu unormowania sytuacji na rynku zatrudnienia. Dalej badany mówi: *ponieważ unijne środki finansowe idą jeszcze w tym kierunku na tzw. szkolenia zawodowe i jak te środki się skończą, w przypadku Braniewa – dostaną jeszcze mniejsze środki, jeżeli zaostrzą kryteria przyznawania, bo jak zatrudnisz, to dostaniesz. Ja twierdzę, że może 1/10 z tego, co dzisiaj jest na stażach będzie przyjmowana dalej - daj Boże! Bo nie będzie na to stać, by zatrudnić. Ja tak powiem, może ogólnikową, mi się marzą trzy reformy i mam żal do Rządu, że tego nie zrobił. Tak więc: reforma administracji, reforma ubezpieczeń i reforma fiskalna. Bez tego zapomnijmy o czymkolwiek! Trzeba o tym pamiętać, ja o tym wspominałem oficjalnie, ...że środki z unii nam się kurczą i jeżeli nie wykorzystamy ich racjonalnie, zostaną przekazane innym...i będzie koniec! Jeżeli powstaną tutaj jakieś małe firmy, ktoś coś będzie chciał stworzyć, ale nie będzie miał pewności finansowania, urzędu lub jakiegokolwiek (cyt.)*

Badani nie mają wątpliwości, że pomysłem na zmniejszenie zjawiska bezrobocia w powiecie, jest podejmowanie własnej działalności gospodarczej m in. poprzez zakładanie spółdzielni socjalnych. W ich opinii rolę spółdzielni jest wypełnianie nisz rynkowych, gdzie nieopłacalne staje się to dla innych przedsiębiorców. Spółdzielnie wówczas nie konkurują z lokalnymi firmami, lecz uzupełniają braki na lokalnym rynku gospodarczym

Niemniej jednak spółdzielnia socjalna, podobnie jak każde inna działalność gospodarcza; czy też jak każde przedsiębiorstwo musi odnaleźć się na rynku – znaleźć klientów, którzy zakupią usługi tj. produkty danej spółdzielni. Przed osobami zakładającymi takie przedsiębiorstwo stoi wiele

¹⁴ G. Esping-Andersen: *Welfare State without Work: the Impasse of Labciur Shedding and Familialism in Continental European Socjal Policy*, (ed): „Welfare States in Transition, National Adapataions in Global Economies”, London 1996, s. 80.

wyzwał...choć też ludzie, którzy podejmują własną działalność gospodarczą też mają jeszcze za duże obciążenia, bo jak już na starcie on dostaje dotacje, lub dostaje dotacje tylko na zakup sprzętu potrzebnego do prowadzenia działalności, natomiast na wynagrodzenia, na składki, na pochodne nie ma. Więc musi sam to sobie wypracować. I teraz wielu ludzi też nawet tego roku nie wytrzymuje, bo musi w ciągu roku utrzymać działalność żeby otrzymać dotację – w innym przypadku pieniądze do zwrotu. Jeżeli po roku padnie, to już nie ma tego rygoru. Ale właśnie te obciążenia, te fiskalne wszystkie i te podatkowe, tak skutecznie uniemożliwiają prowadzenie tej działalności, że nawet ludzie zaczynają się z tego wycofywać. Więc tu jest problem, no pewnie duże firmy większe mają obciążenie, większe mają koszty działalności. Mały przedsiębiorca, jakaś mała firma łatwiej to złapie, złapie gdzieś jakąś niszę, gdzie jest luźniejszy rynek i cos tam będzie robić (cyt.)

W dalszej części dyskusji skoncentrowano się na poszukiwaniu odpowiedzi: czy istnieją szanse rozwoju spółdzielni socjalnych w powiecie, gdzie są obszary, których mogłyby się one rozwijać i jakie warunki muszą spełnić?

Niestety, ale prognozy badanych na ten temat było pesymistyczne, oto kilka wypowiedzi:

- Tylko dopowiem, to ma sens i ma szanse, jeżeli w budżety samorządów będzie wpisana pomoc dla takich spółdzielni dla takich inkubatorów. W innym przypadku w powiecie braniewskim nie wierzę, nie ma takiej możliwości! (cyt.)

- Może ja powiem, o co w tym wszystkim chodzi. Na co dzień mam kontakty z pracodawcami, z przedsiębiorcami, z bezrobotnymi i podejrzewam, że gdyby były zapisane w budżetach takie cele, to przetrwa a nawet się będzie rozwijać. Ale który budżet, czy można zapisać w budżecie takie działania, ja o tym nie wiem...I teraz tak, które budżety będzie stać? Może Pieniężno? – nie sądzę. Bo my jesteśmy w takiej niszy i demograficznej i bezrobocia i takiej naprawdę biedy. Budżet naszego miasta – nie, budżet gminy – na pewno nie więc skąd brać te pieniądze? Jest problem z pozyskaniem środków (cyt.)

- Jeżeli do mnie zgłaszają się takie osoby i jak zaczynam z nimi rozmawiać i mówię musicie się zebrać, ta piątka i dalej trzeba napisać projekt, no powiedzmy, że jakoś sobie jeszcze tu poradzą, bo ktoś tam im pomoże, jakiś tam biznes plan, projekt jakoś napiszą tego przedsięwzięcia, OK. Ale do tego jeszcze potrzebne jest poręczenie, nie wolno mi przekazać środków jeżeli nie mam poręczycieli do tego, jakiegoś zabezpieczenia. I tu już się zaczyna poważny problem, bo kto będzie chciał poręczyć (cyt.)

Zdaniem badanych największymi barierami w zakładaniu spółdzielczości socjalnej w powiecie są:

- brak odpowiednich liderów
- niejasne cele działania

- brak specjalistów ds. księgowości
- niestosowanie klauzuli społecznej (głównymi powodami, dla których w powiecie nie stosuje się klauzul społecznych w zlecanych zamówieniach publicznych jest brak wystarczających informacji o tym jak w praktyce stosować klauzule społeczne).

Aby zwiększyć szanse na powodzenie inicjatywy założyciele spółdzielni powinni:

- utrzymywać stałą współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy, Ośrodkiem Pomocy Społecznej i innymi JST;
- podjąć decyzję dotyczącą charakteru spółdzielni (produkcyjna, usługowa itp.);
- opracować biznes plan;
- przyjąć strategię działań
- stosować klauzule społeczne
- działać na zasadzie usług konkurencyjnych

Zdaniem badanych przedsiębiorstwa ekonomii społecznej np. CIS powinny uczestniczyć w prowadzeniu i opracowywaniu diagnozy potrzeb społecznych a także sporządzać/przygotowywać propozycje dla instytucji i władz samorządowych (np. PUP) obszarów działań w oparciu np. organizację robót publicznych, tak aby wzmocnić infrastrukturę powiatu z korzyścią utworzenia na nim nowych miejsc pracy (poprawa stanu środowiska naturalnego, stanu dróg lokalnych, rozwoju usług itp.)

Sytuacja rynkowa w powiecie jest bardzo ciężka, trudno było badanym wskazać konkretne nisze rynkowe gwarantujące efekt ekonomiczny. Szanse rozwoju upatrują w otwarciu i uruchomieniu ruchu przygranicznego na przejściu graniczne z Federacją Rosyjską w Grzechotkach.

Ożywiony ruch przygraniczny spowoduje odbudowę istniejących niegdyś zależności pomiędzy rynkami – stworzone zostaną perspektywy rozwoju nowych dziedzin usług. Do obszarów obejmujących przedsięwzięcia organizacyjne i zadania publiczne, które mogą być powierzone organizacjom pozarządowym i innym podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego. Niemniej jednak nikt z obecnych rozmówców nie potrafił określić zasad i warunków zlecenia takich zadań.

Na podstawie analizy wypowiedzi uczestników badania można wymienić następujące obszary działalności gospodarczej, w której swoje miejsce mogłyby odnaleźć przedsiębiorstwa społeczne:

- usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi (osoby starsze, chore, dzieci),
- prace porządkowe przy lokalnej infrastrukturze,
- usługi hydrauliczne.

Przedmiotem działalności gospodarczej przedsiębiorstw społecznych w powiecie mogłaby być również działalność pomocnicza związana z utrzymaniem porządku, czyli:

- ogólne sprzątnięcie mieszkań, lokali gastronomicznych

- zmiatanie ulic, usuwanie śniegu i lodu
- usługi parkingowe
- pielęgnacja zieleni w parkach oraz przy obiektach sportowych, budynkach publicznych i cmentarzach komunalnych.

Jeden z badanych zauważył, iż *niszą którą ... na rynku w ostatnim czasie jest, jest ... sporych producentów drobnych producentów warzyw i owoców ... zdolnych natomiast pojawiły się formaty sklepów wielkopowierzchniowych i na pytania które zadałem bezpośrednio każdemu z oddzielnej sieci, dzwoniłem do kupców i pytałem na jakich zasadach to dopóki nie powstanie tutaj spółdzielnia, która będzie koncentrowała tylko takich drobnych producentów to dany kupiec, osoba fizyczna nie będzie miała z kim rozmawiać czyli istnieje nisza w postaci takiej spółdzielni (cyt.)*

Badani założyli, że najbardziej odpowiednie dla działalności PES będą te obszary, które: nie wymagają wysokich nakładów inwestycyjnych oraz dużych przepływów gotówki, część ich zadań i procesów opiera się na pracy osób nieposiadających specjalistycznych kwalifikacji.

Jednym z istotnych problemów regionu jest widoczne demograficzne starzenie się społeczności lokalnej - około 65% mieszkańców powiatu stanowią osoby w wieku produkcyjnym.

Z roku na rok badani zauważają nie tylko wielkość odsetka ludzi starych, ale również tempo jego wzrostu. Procesy demograficznego starzenia się społeczeństw powodują istotne zmiany w życiu społecznym, zwłaszcza w życiu rodzinnym. Dlatego też problem starości obecnie jawi się, jako kwestia społeczna, co oznacza, że nie tylko dotyczy rodziny, ale również działań w obszarze lokalnej polityki społecznej. Opieka nad osobami starszymi w rozwija się z roku na rok coraz bardziej dynamicznie. Oprócz rosnących wydatków publicznych na cele opiekuńcze, w ramach branży rozwija się także sektor komercyjny. Opieka nad osobami starszymi staje się coraz częściej obszarem działalności dla podmiotów ekonomii społecznej. Rynek usług opiekuńczych w powiecie jest otwarty nowe podmioty. Pomimo funkcjonowania pewnej liczby placówek zapewniających opiekę całodobową i dzienną, popyt na tego typu usługi w badanym powiecie wciąż jest wysoki.

Zdecydowana większość podmiotów ukierunkowanych na działania w tym zakresie tj. realizacja usług opiekuńczo-pielęgnacyjnych jest prowadzona przez JST lub na ich zlecenie przez OPS. Rynek podmiotów prywatnych okazuje się jeszcze stosunkowo słabo zagospodarowany. Zdolności przedsiębiorstw funkcjonujące w tej branży nie odpowiadają dużemu i rosnącemu popytowi. Konkurencja jest niewielka, a zapotrzebowanie duże. Z perspektywy JST sposób zlecania zadań własnych odbywa się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej na zasadzie konkursu ofert. Dla zlecającego istotne są następujące czynniki:

- Cena, usług

- Renoma organizacji,
- Zasięg działania,
- Doświadczenie,
- Zasoby kadrowe (pracownicy, wolontariusze),
- Zasoby infrastrukturalne,
- Stabilność organizacji.

Braniewski rynek pracy należy do najmniej rozwiniętych i dynamicznych w województwie i kraju, natomiast sam powiat jest jednym z najmniej uprzemysłowionych obszarów Polski. Jednym z najpoważniejszych i najbardziej newralgicznych problemów lokalnego rynku pracy jest bezrobocie, obejmujące też zjawisko długotrwałego bezrobocia, ze szczególnym wskazaniem na jego tendencję wzrostową. Jak zauważali badani, od wielu lat powiat charakteryzuje się jednym z najwyższych w kraju wskaźników bezrobocia. Pod tym względem region jest swoistym „rekordzistą”. Działalność PES w obszarach gospodarki o niskiej dochodowości powoduje nieopłacalność prowadzonej działalności i zagraża trwałości PES. Powoduje to presję na obniżanie stawek za produkty lub usługi, ograniczając opłacalność i celowość przedsięwzięcia. Przedsiębiorstwa z małym doświadczeniem i często niezbyt atrakcyjnym dla klientów wizerunkiem ekonomii społecznej nie mają argumentów w negocjowaniu konkurencyjnych stawek, które zapewnią trwałość działania oraz umożliwią inwestycje w podstawowy sprzęt czy infrastrukturę, niezbędny do rozwoju działalności. Analiza wykazała, że PES w badanym powiecie mogłyby ewentualnie zająć się mało dochodowymi, prostymi przedsięwzięciami. Byłyby to usługi porządkowe, utrzymanie czystości, ogrodnictwo, lub niezaawansowane usługi opiekuńcze.

Inicjatywy ekonomii społecznej mają charakter wielopłaszczyznowy – przecinają horyzontalnie takie obszary życia jak gospodarka, polityka społeczna, edukacja czy też dbanie o środowisko. Niemniej jednak dyskusja fokusowa nie przyniosła oczekiwanych rezultatów; respondentom było bardzo trudno określić nisze rynkowe w powiecie braniewskim, które mogłyby być zagospodarowane przez przedsiębiorstwa społeczne.

Podczas dyskusji przeważały pesymistyczne nastroje, które znalazły odzwierciedlenie w wypowiedziach badanych, niewiele konkretnych informacji udało się zdobyć dzięki prowadzonemu badaniu fokusowemu. Wynika to przede wszystkim z ogólnie trudnej sytuacji powiatu, wysokiej stopy bezrobocia, niskiej zamożności, a przede wszystkim z niewielkiego doświadczenia we współpracy z przedsiębiorstwami społecznymi (brakuje spółdzielni socjalnych, zbyt mała aktywność istniejących organizacji pozarządowych).

Wg wyników badania nt. „*Analiza aktualnej struktury instytucji rynku pracy i instytucji pomocy społecznej w kontekście zakresu ich wzajemnej współpracy, a także głównych obszarów styku*”, głównymi barierami rozwoju spółdzielczości socjalnej w powiecie (dotyczy to też sytuacji wielu innych powiatów w Polsce), a zarazem ekonomii społecznej jest brak wytworzonych systemowych rozwiązań dotyczących wykorzystania środków z Funduszu Pracy na dotowanie nowo powstających spółdzielni socjalnych. Brak jest również wśród projektów systemowych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki takich, które wspierają spółdzielczość socjalną. Rozwiązaniem zasługującym na uznanie jest wprowadzenie do ustawy o spółdzielniach socjalnych poręczenia wydawanego przez gminy dla nowo powstających spółdzielni socjalnych¹⁵.

Pomimo ukierunkowywania dyskusji na problemy badawcze zawarte w pytaniach wywiadu fokusowego, respondenci wystarczająco nie odnieśli się do tego, jakie wspólne inicjatywy mogłyby być podejmowane przez samorząd lokalny i przedsiębiorstwa społeczne. Nie potrafili też dookreślić rodzaju zadań, jakie mogłyby być zlecane przedsiębiorstwom społecznym przez instytucje, które reprezentowali. Konkretnie nie wskazano również istniejących lub potencjalnie dostępnych usług z zakresu zadań publicznych, które mogłyby być realizowane przez przedsiębiorstwa społeczne i zasad zlecenia realizacji tych usług PES.

2.2 Analiza badań ankietowych

Znikomy odsetek zwrotu poprawnie wypełnionych ankiet sprawił, że niezwykle trudne jest wyciąganie wniosków dotyczących postrzegania nisz dla działalności podmiotów ekonomii społecznej przez jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorstwa komunalne. Poniżej zaprezentowano tylko szczytkowe dane. Nie jest jednak możliwe wykonanie jakichkolwiek reprezentatywnych analiz statystycznych ze względu na znikomą ilość i jakość uzyskanego materiału badawczego

W powiecie braniewskim zostały wypełnione 32 kwestionariusze ankiet, z tego aż 18 pochodziło od jednostek samorządu terytorialnego, które nie współpracują z przedsiębiorstwami społecznymi. Tymczasem najbardziej wartościowa wiedza pochodzi od jednostek współpracujących z podmiotami ekonomii społecznej. Otrzymano natomiast tylko 2 kwestionariusze ankiet od przedstawicieli przedsiębiorstw komunalnych. Jest to zbyt mała liczba, aby móc wyciągać jakiegokolwiek wiążące wnioski.

---

¹⁵ *Raport Końcowy: Badanie „Analiza aktualnej struktury instytucji rynku pracy i instytucji pomocy społecznej w kontekście zakresu ich wzajemnej współpracy, a także głównych obszarów styku”* Wykonawca raportu: Konsorcjum IBC GROUP Central Europe Holding S.A. Warszawa 2009, ss.78-79.

Wśród jednostek niewspółpracujących z PES kwestionariusze wypełniło 6 przedstawicieli starostwa powiatowego, 6 przedstawicieli urzędów miast/gmin oraz po jednym przedstawicielu z GOPS, MGOK, CIS, PCPR i biblioteki publicznej. Tylko 3 spośród tych instytucji planują współpracę z PES w przyszłości. Zatem odpowiedzi uzyskane od przedstawicieli tego typu instytucji dotyczą raczej potencjalnych możliwości współpracy niż tych realnie istniejących. Żadna z diagnozowanych jednostek nie zadeklarowała, że wspomaga PES w jakiegokolwiek formie.

Jedenastu przedstawicieli ww. jednostek zadeklarowało, że samorząd spotyka się z organizacjami opracowując strategię rozwoju, bądź plan pracy na przyszłość. Obszarem wartym większej uwagi i rozwoju jest z pewnością przepływ informacji. Aż 15 badanych przedstawicieli JST zadeklarowało, że ich jednostka nie ma na swoich stronach internetowych zakładek poświęconych współpracy z PES, 3 przedstawicieli nie udzieliło żadnej odpowiedzi na to pytanie. Zważywszy na powszechność używania internetu jako podstawowego źródła informacji, jest to poważnym uchybieniem ze strony badanych instytucji.

Pyt. 20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?	N
strona internetowa urzędu	1
nie jest realizowana	5
trudno powiedzieć	9
nieregularne spotkania JST z PES	1
brak odpowiedzi	3
RAZEM	19

Znajduje to potwierdzenie w odpowiedziach udzielonych na pytanie o sposoby wymiany informacji między JST a PES. Najczęściej przedstawicielom JST trudno odpowiedzieć na tak postawione pytanie, co świadczy o ich niskiej wiedzy na temat ekonomii społecznej w powiecie. Trzech przedstawicieli stwierdziło, że taka wymiana informacji nie jest wcale realizowana.

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	4

o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	2
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	1
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	2
brak odpowiedzi	13
RAZEM	10

W odpowiedziach na pytanie o rodzaj przekazywanych informacji dominują te o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe. Inne odpowiedzi ujęto w powyższej tabeli. Znaczące jest to, że aż w 13 kwestionariuszach to pytanie pozostało bez odpowiedzi.

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?						
Usługa/produkt		<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi	1	4	1	7	3
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	1	4	3	4	4
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	2	5	6	2	1
4.	usługi remontowo-budowlane	2	8	3	3	2
5.	usługi komunalne	1	4	4	5	3
6.	prace społecznie-użyteczne	1	5	3	6	2
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej	1	3		6	6
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	3	8	2	2	1
9.	usługi biurowe	1	4	6	4	1
10.	tworzenie witryn internetowych	2	3	6	4	1
11.	usługi cateringowe	0	7	4	4	1
12.	usługi przewozowe i turystyczne	0	8	2	2	4
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)	3	4	2	4	3
14.	wyroby rękodzielnicze	3	3	4	5	1
RAZEM		21	70	46	58	33

Najwięcej przedstawicieli instytucji niewspółpracujących z PES uważa, że ich jednostka mogłaby kupować od PES usługi edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej (11 jednostek uważa, że jest to możliwe), następnie także usługi remontowo-budowlane (10 jednostek uważa, że jest taka możliwość) oraz usługi przewozowe i turystyczne (8 twierdzących odpowiedzi). Niektóre jednostki wskazują na możliwość zakupu usług związanych działaniami na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także materiałów drukowanych, takich jak ulotki, plakaty, katalogi oraz usługi cateringowe (po 7 przedstawicieli jednostek dostrzega taką możliwość). Inne wskazane usługi, na które byłoby zapotrzebowanie to prace społecznie użyteczne i wyroby rękodzielnicze.

Wiele jednostek samorządu terytorialnego jednak nie ma wypracowanego zdania oraz jednoznacznej postawy wobec usług potencjalnie możliwych do zlecenia PES, co może być wynikiem słabej polityki informacyjnej, a co za tym idzie niskiej wiedzy i świadomości zasad i celów powstawania przedsiębiorstw społecznych.

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka	6
sport, turystyka i rekreacja	4
edukacja i wychowanie	6
ochrona zdrowia	2
pomoc społeczna i socjalna	5
ochrona środowiska	4
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	7
animowanie działań wspólnot lokalnych	5
RAZEM	39

Jednostki samorządowe wskazują, że inne możliwe obszary współpracy to przede wszystkim rynek pracy i aktywizacja zawodowa, ale także kultura i sztuka, edukacja i wychowanie, pomoc społeczna i socjalna oraz animowanie działań wspólnot lokalnych.

Firmom zewnętrznym w badanych jednostkach najczęściej zleca się prace remontowo-budowlane oraz przygotowanie materiałów biurowych, a także szkolenia, catering i usługi opiekuńcze. Swoje zadowolenie z tej współpracy oceniają dobrze. Szanse powodzenia potencjalnej współpracy z PES ta grupa badanych ocenia dość nisko, wskazując, że przede wszystkim przed podjęciem współpracy

konieczna jest zmiana przepisów dotyczących zamówień publicznych. Przeszkodą jest też brak doświadczenia w zakresie takiej współpracy. Jeden z przedstawicieli PES wskazał, że jest możliwy udział PES przy projektach systemowych, a ich „kartą przetargową” może być mobilność, zaangażowanie i świadczenie wysokiej jakości usług.

Zgola inaczej wyglądają deklaracje ze strony JST już współpracujących z PES. W badaniu wzięło udział 14 przedstawicieli takich jednostek. Było wśród nich 8 pracowników urzędów miast i gmin, 4 pracowników MOPS oraz po jednym przedstawicielu PUP, starostwa powiatowego i OHP.

Wszystkie badane osoby deklarują, że ich jednostki już współpracują z PES. Dwanaście osób deklaruje, że zamierzają taką współpracę kontynuować także w przyszłości. Siedem osób deklaruje, że ich jednostka zlecała zadania publiczne podmiotom ekonomii społecznej, w tym cztery osoby deklarują, że takie zadania były zlecane stosunkowo niedawno - w latach 2012-13. Także siedem osób deklaruje, że ich instytucja obecnie wspomaga tego typu podmioty.

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
doradztwo ogólne	7
szkolenia ogólne	1
podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu	1
ułatwienia w uzyskiwaniu środków na rozwój PES	1
pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu	1
pomoc w zakresie promowania podmiotu	2
wsparcie we współpracy z instytucjami	1
inne - dotacja dla CIS, spotkania ze specjalistami, usługi opiekuńcze	3
RAZEM	17

Najczęściej jest to świadczenie ogólnego doradztwa (7 odpowiedzi), pomoc w zakresie promowania podmiotu (2 odpowiedzi) oraz inne, wspomniane przez pojedynczych przedstawicieli JST, wymienione w powyższej tabeli.

Tylko 7 osób zadeklarowało, że samorząd spotyka się z JST podczas budowy strategii rozwoju, bądź planu pracy na przyszłość.

Podobnie jak w przypadku organizacji nie współpracujących z PES, tu także są problemy z komunikacją. Tylko jedna osoba stwierdziła, że ich jednostka posiada na stronie internetowej zakładkę poświęconą współpracy z przedsiębiorstwami społecznymi. Wymiana informacji odbywa się głównie za

sprawą cyklicznych spotkań przedstawicieli JST i PES oraz za pomocą jednostki organizacyjnej urzędu powołanej do współpracy z III sektorem.

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	4
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	2
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	1
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	4
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	3
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	3
dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,	3
RAZEM	17

Najczęściej przekazywane informacje dotyczą szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych i poszerzających umiejętności zarządzania organizacją oraz planowanych kierunków działalności i zadań realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe, co pokrywa się częściowo z odpowiedziami przedstawicieli jednostek niewspółpracujących z PES.

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych?						
Usługa/produkt		<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi	4	3	1	1	2
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	1	4	2	1	2
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	2	6	1		1
4.	usługi remontowo-budowlane	1	7	1	2	2
5.	usługi komunalne	1	1	4	1	3
6.	prace społecznie-użyteczne	2	4	2	1	2
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej	1	4	2		3
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	2	5	1	1	
9.	usługi biurowe		2	2	2	3
10.	tworzenie witryn internetowych		1	1	3	3
11.	usługi cateringowe	1	4	2		4

12.	usługi przewozowe i turystyczne	2	7	1		2
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)	3	4	1	1	1
14.	wyroby rękodzielnicze		4	2		3
RAZEM		20	56	76	13	31

W odpowiedziach na pytanie dotyczące możliwych usług i produktów, które PES mogłyby sprzedawać jednostkom samorządowym pojawiły się niemal wszystkie dostępne możliwości, co świadczy o wysokim potencjalnie tkwiącym w tego typu współpracy. Przedstawiciele jednostek współpracujących z PES dostrzegają znacznie mniej ograniczeń w działalności tego typu podmiotów. Usługi, które zdaniem przedstawicieli JST mogłyby być świadczone przez PES to głównie usługi przewozowe i turystyczne, usługi remontowo-budowlane oraz działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale także usługi opiekuńcze, edukacyjne i wykonywanie materiałów drukowanych, jak ulotki, plakaty i katalogi. Wysoko oceniane są możliwości współpracy także w innych obszarach, co przedstawia poniższa tabela.

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogłoby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka,	4
sport, turystyka i rekreacja,	4
edukacja i wychowanie,	1
ochrona zdrowia,	1
pomoc społeczna i socjalna,	5
ochrona środowiska,	3
rynek pracy, aktywizacja zawodowa,	5
animowanie działań wspólnot lokalnych	3
RAZEM	26

Największe możliwości rozwoju współpracy istnieją w zakresie pomocy społecznej i socjalnej, aktywizacji zawodowej, kultury i sztuki oraz sportu, turystyki i rekreacji.

Obecnie najczęściej zlecane firmom zewnętrznym prace to szkolenia, przewóz osób, prace remontowo-budowlane i poligrafia. Dotychczasowa współpraca z firmami zewnętrznymi jest oceniana przez pracowników JST dobrze. Na bazie takich pozytywnych doświadczeń są też budowane prognozy dotyczące rozwoju współpracy z PES – 10 osób oceniło je jako dobre i bardzo dobre, 4 osoby jako

średnie. W rozwoju takiej współpracy ważna jest otwartość na współpracę z PES. Takową deklarują przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej.

Poziom zadowolenia z relacji instytucji biorących udział w badaniu z przedsiębiorstwami społecznymi oceniony został jako średni (średnia ocen 3,35 w skali od 1 do 5). Za to bardzo widoczna jest aktywność podmiotów ekonomii społecznej w nawiązywaniu współpracy z JST (10 odpowiedzi pozytywnych).

Pyt. 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?	N
stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy	3
zbudowaliśmy lokalne partnerstwo	7
nasza administracja została odciążona	2
możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań	1
problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej	6
nie osiągnęliśmy żadnych korzyści	2
RAZEM	21

Najbardziej odczuwalne korzyści z dotychczasowej współpracy to zbudowanie lokalnego partnerstwa i efektywniejsze rozwiązywanie problemów społecznych. Natomiast wśród potencjalnych korzyści z kontynuacji współpracy wysoko oceniono także możliwość utworzenia nowych miejsc pracy (7 odpowiedzi) i pomoc osobom potrzebującym wsparcia (6 odpowiedzi).

Usługi i produkty kupowane dotychczas przez te jednostki od PES to:

- realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi (2 odp.),
- rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych (1 odp.)
- działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (5 odp.),
- usługi remontowo-budowlane (1 odp.),
- prace społecznie-użyteczne (3 odp.),
- realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej (1 odp.)
- usługi biurowe (2 odp.),
- usługi cateringowe (1 odp.),
- usługi przewozowe i turystyczne (1 odp.),
- materiały drukowane - ulotki, plakaty, katalogi (1 odp.).

W dotychczasowej współpracy JST z PES najbardziej ceniona jest idea wspólnego działania, wspólnota przedsięwzięć i realizacja celów społecznych.

Pyt. 10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?	N
dobry przepływ informacji	2
wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia	4
otwartość na współpracę	3
realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych	4
RAZEM	13

Pozafinansowe formy współpracy podejmowane przez JST i PES zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Pyt. 11 Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie?	N
wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,	4
konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,	2
tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,	3
doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,	1
zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,	3
zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,	1
zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,	2
udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	4
opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej –	2

udzielanie rekomendacji,	
wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,	4
organizacja wspólnych konferencji i seminariów,	2
wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,	2
wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,	2
prorowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,	1
udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,	3
inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	1
prorowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych	2
prorowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych	1
udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,	1
działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,	2
popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,	2
pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,	1
RAZEM	46

Obszarem najbardziej satysfakcjonującym w opinii badanych osób jest tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej oraz:

- udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,

- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,
- zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,
- udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych.

Obszar, który zdaniem respondentów wymaga stałego wzmocnienia to popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej. Dwie najważniejsze formy współpracy z PES wskazywane przez przedstawicieli jednostek samorządu to wspieranie finansowe i pomoc merytoryczna, np. szkolenia, doradztwo (po 3 odpowiedzi), a dopiero w drugiej kolejności zakup produktów i usług od tychże podmiotów, wspólna realizacja projektów i wsparcie rzeczowe (po 2 odpowiedzi).

Spośród ankietowanych podmiotów znalazła się także administracja budynków komunalnych, która również deklaruje, że współpracuje z PES, doceniając, że w ten sposób pomaga osobom potrzebującym wsparcia. Zlecane przedsiębiorstwom społecznym usługi to utrzymanie zieleni miejskiej i roboty remontowe. Obszary współpracy, które wymagają wzmocnienia to popularyzacja działań podmiotów ekonomii społecznej, w tym też kampanii promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego, na stronach internetowych administracji publicznej oraz w lokalnych mediach. Potencjalny obszar współpracy, który obecnie w administracji budynków komunalnych wypełniają firmy zewnętrzne to także gospodarka odpadami, włącznie z ich selektywną zbiórką. Administracja budynków publicznych ocenia wysoko szanse potencjalnej współpracy z sektorem ekonomii społecznej w przyszłości.

2.3 Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych IDI

W dniu 29 stycznia 2014 r. w ramach badania przeprowadzono dodatkowe indywidualne wywiady jakościowe.

Respondenci do badania zostali wytypowani przez pracowników Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej.

Badaniem zostali objęci:

- członek zarządu Cechu Rzemiosł
- przedstawiciel MOPS w Braniewie
- członek Stowarzyszenia „Pomocna Dłoń” (IDI przeprowadzono w dniu 21.01.2014 w Olsztynie)

Przeprowadzone z respondentami w formie pogłębionej rozmowy badanie, miało na celu eksplorację wyznaczonych obszarów badawczych oraz dookreślenie obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby rozwijać się przedsiębiorstwa społeczne, a także wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES)

Wywiady odbywały się indywidualnie, co pozwoliło uzyskać możliwie prawdziwe i wyczerpujące informacje. Ich podstawę stanowiły dyspozycje do wywiadu IDI. Wszystkie rozmowy z respondentami miały charakter anonimowy. O ile informacje zebrane podczas wywiadu fokusowego przyniosły wiele pozytywnych informacji, o tyle badanie IDI zawierało bardziej krytyczne oceny i prognozy.

Jeden z zaproponowanych do badania respondentów, niestety w większości nie był w stanie odnieść się do stawianych mu pytań. Odpowiedzi były bardzo ogólnikowe, a często nie miał zdania na podany temat. Zdawkowe odpowiedzi można ująć w kilka punktów.

1. Branża, którą reprezentuje jest od kilku już lat systematycznie wypierana z lokalnego rynku pracy. Jego zdaniem, sektor mikro i małych przedsiębiorstw, w tym społeczność rzemieślników, która tradycyjnie pracuje na rzecz zaspokajania materialnych potrzeb ludności - bez konkretnego wsparcia Państwa i samorządu lokalnego będzie niestety systematycznie wypierany z życia gospodarczego powiatu. Badany uważa, że największą barierą dla rozwoju sektora mikro i małej przedsiębiorczości jest polityka makroekonomiczna, w tym w szczególności w zakresie zatrudnienia i utrudnień w dostępie do źródeł finansowania rozwoju firm, skoncentrowanego przede wszystkim na dużych podmiotach gospodarczych. W skutek kryzysu ekonomiczno-gospodarczego, rynek pracy dla CECH-ów jest bardzo ograniczony i stawia wysokie wymagania, często nieosiągalne, dla rzemieślniczego przedsiębiorstwa. Odczuwalny jest też brak współpracy III sektora NGO z CECH-ami.
2. Respondent zaznaczył, że nie zna i nie jest w stanie określić sytuacji przedsiębiorstw społecznych z terenu braniewskiego, w związku z powyższym nie był w stanie ocenić ich dotychczasowych działań.
3. Jego zdaniem nie ma sensu zakładać spółdzielni socjalnych, gdyż:
  - nic one nie wniosą
  - nie poprawią fatalnej sytuacji na rynku pracy,
  - nie są potrzebne,
  - nie ma zapotrzebowania wśród mieszkańców miasta i powiatu na tego rodzaju działalność.
4. Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej jest niepotrzebny – brak uzasadnienia wypowiedzi.

5. Rozmówca nie był w stanie określić, czy i na jakich zasadach lokalni pracodawcy są zainteresowani nawiązaniem współpracy z PES, ani też tego, czy współpraca samorządu lokalnego z przedsiębiorstwami społecznymi może przyczynić się do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu.

6. Instytucja, którą reprezentuje nie jest w stanie zlecać jakichkolwiek zadań przedsiębiorstwom społecznym.

7. Trudno też było mu określić to, czy przedsiębiorstwa społeczne promują swoje produkty i usługi na lokalnym rynku, ponieważ działania promocyjne nie docierają do instytucji, w której pracuje.

8. W swojej dalszej wypowiedzi skupił się na analizie efektywności programów aktywnych proponowanych przez PUP w Braniewie, jego ocenie nie ma żadnych nisz na rynku pracy, które mogłyby przejąć przedsiębiorstwa społeczne. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych w powiecie braniewskim, który ma jedną z najwyższych stóp bezrobocia jest utrudniona ze względu na niski poziom aktywności gospodarczej i inwestycyjnej na tych terenach. Mała mobilność przestrzenna ludności utrudnia migracje bezrobotnych do regionów o większym popycie na pracę. Badany nie ma wątpliwości, co do tego, że główną przyczyną utrudniającą bezrobotnym podejmowanie pracy tkwi w środowisku zewnętrznym, niezależnym od samych bezrobotnych. Brak ofert pracy na lokalnym rynku pracy jest największą barierą uniemożliwiającą podejmowanie pracy przez bezrobotnych, zniechęca też do zakładania spółdzielni socjalnych. Podstawowym problemem lokalnego rynku pracy jest niski poziom wykształcenia bezrobotnych i niedostosowanie kwalifikacji zawodowych do potrzeb lokalnego pracodawcy.

Także pozostali dwaj rozmówcy dość krytycznie odnieśli się do tematu. Co prawda wykazali się dość dobrą znajomością istniejących na terenie powiatu przedsiębiorstw społecznych. Z jednej strony oceniają, iż przedsiębiorstwa społeczne dobrze sobie radzą, ale nie są postrzegane, jako partnerzy we współpracy z JST. Z drugiej strony uważają poważną barierą w ich funkcjonowaniu i współpracy ze środowiskiem lokalnym jest tzw. *agresywny biznes*, „który jest chytry, biznesmeni są skąpi, kiedyś tak nie było. Teraz każdy tylko o własny zysk dba, nie ma sponsorów akcji organizowanych przez OPS, kiedyś darczyńcy byli bardziej ofiarni, teraz tego niema. Brakuje kapitału społecznego a PES traktowany jest jako konkurencja dla lokalnego biznesu. Jest duży opór władz i nie ma lobbingu, nacisku na władze przez organizacje pozarządowe – mówi rozgoryczony przedstawiciel OPS

Ważne dla rozwoju przedsiębiorstw ekonomii społecznej jest stosunek środowiska biznesu, ponieważ gospodarka społeczna jest częścią sektora biznesowego. Środowisko biznesu jest różne oraz jest nierównomierny stosunek do ekonomii społecznej i społecznej przedsiębiorczości. Występują przypadki, że w momencie, kiedy instytucje zaczynają rozwijać się w danym obszarze i zakłócają

mechanizmy dobrze rozumianej konkurencyjności, poprzez różnego rodzaju przywilejów. W obecnej chwili przedsiębiorcy chcą wyraźnego rozdzielenia gospodarki społecznej na to, co filantropijne, a co biznesowe. Ponadto z niepokojem spoglądają na instytucje, które mogą być konkurencyjne na rynku¹⁶.

OPS próbuje motywować swoich klientów do działania, ale nie ma pomysłu na konkretne nisze. Prowadzi w tym zakresie liczne szkolenia, dot. marginalizacji i wykluczenia społecznego skierowane przede wszystkim do bezrobotnych beneficjentów OPS. Niestety podejmowane działania nie odnoszą pożądanych rezultatów.

W powiecie nie stosuje się klauzuli społecznej, która została wprowadzona do polskiego prawa zamówień publicznych w 2009. Pozwala zamawiającemu przy zleceniu zamówienia wziąć pod uwagę istotne kryteria społeczne. Zamawiający może zastrzec zamówienie wyłącznie dla wykonawców zatrudniających osoby niepełnosprawne lub uzależnić realizację przedmiotu zamówienia od spełnienia przez wykonawcę dodatkowych warunków realizujących cele społeczne¹⁷.

Samorząd braniewski nie korzysta z tego rozwiązania. Powodem braku stosowania prospołecznego zapisu jest wg rozmówcy niejasność przepisów i obawa przed ich błędną interpretacją. OPS w Braniewie od lat organizuje przetargi na usługi cateringowe dot. dożywiania dzieci w szkołach (obiady). Konkurencja na zlecenie usługi jest bardzo duża, zdaniem badanego, *gdyby zastosować klauzulę społeczną można byłoby zlecać takie usługi „swoim” a nie „obcym” (cyt.)*

W opinii rozmówcy bezrobotni korzystający z pomocy OPS wykazują małą aktywność zawodową ukierunkowaną na poszukiwanie zatrudnienia. W jego przekonaniu bezrobotnym klientom pomocy społecznej nie zależy na znalezieniu pracy, a są przede wszystkim zainteresowani pobieraniem zasiłków finansowych z pomocy społecznej a jeżeli szukają pracy, ale raczej specjalnie im na tym nie zależy. Wolą być oni wspierani finansowo przez instytucje pomocowe, ponieważ jest to wygodniejsze.

Wspomniany rozmówca od dłuższego czasu podejmuje próby utworzenia spółdzielni socjalnej ukierunkowanej na świadczenie usług opiekuńczych, niemniej jednak czynione próby nie zaowocowały sukcesem. Przyczyną tych trudności jest przede wszystkim brak potencjalnych chętnych na założenie tego typu działalności.

Zmiany legislacyjne, (zapisy ustawy o pomocy społecznej - planowane zmiany w 2015 r.) „wymuszają” na samorządach lokalnych tworzenie nowych rozwiązań w zakresie organizacji i prowadzenia usług opiekuńczych. Na poziomie lokalnym powinien zostać ustalony szczegółowy zakres

¹⁶ K. Wygański, P. Frączak, *Ekonomia społeczna w Polsce – definicje, zastosowania, oczekiwania, wątpliwości* „Ekonomia Społeczna Teksty” 2006 Nr 1/2006 s. 37-38.

¹⁷ <http://wartowiedziec.org/index.php/start/aktualnosci/13997-brak-chci-czy-niewiedza-samorzdy-za-rzadko-stosuj-klauzule-spoeczne>. Plik pobrano: 06.02.2014.

rzeczowy usług, narzędzia (w tym rodzaje i wzory dokumentów z wyłączeniem wywiadu środowiskowego i kontraktu socjalnego), warunki realizacji usług, wymogi dotyczące kwalifikacji osób je świadczących oraz odpowiedzialnych za ich koordynację, a także szczegółowe zasady oraz sposoby monitorowania i ewaluacji usług. Wdrożenie standardu usług opiekuńczych dla osób starszych świadczonych w miejscu zamieszkania ma za zadanie przyczynić się do ujednoczenia i uporządkowania oferty wsparcia i pomocy w tym zakresie. Z jednej strony standaryzacja daje szansę na dostarczanie przez wszystkie podmioty w miarę zbliżonej usługi (o podobnych podstawowych cechach i określonej jakości), z drugiej strony, sprzyja konkutowaniu między realizatorami usług (wyższym) standardem usługi. Usługi opiekuńcze będą mogły świadczyć podmioty niepubliczne jednostka organizacyjna. Aktualnie pomocy społecznej nie ma opracowanych żadnych procedur w zakresie sposobu świadczenia usług opiekuńczych, a jeśli już takie dokumenty są opracowywane, to zwykle na poziomie stosunkowo ogólnym, na potrzeby przygotowania specyfikacji przy zleceniu wykonania usługi podmiotom zewnętrznym w postępowaniu konkursowym lub przetargowym¹⁸.

Cechą charakterystyczną klientów korzystających ze świadczeń pomocy społecznej jest różnorodność – zarówno pod względem predyspozycji, oraz czynników, które doprowadziły do trudnej sytuacji. Skłania to ośrodek do poszukiwania różnorodnych form i metod pracy i stwarza potencjalnie duże pole działań dla oferty kierowanej z obszaru ekonomii społecznej. Dotyczy to zarówno propozycji zmierzających do aktywizowania grup zagrożonych wykluczeniem jak również zapewnienia wysokiej jakości usług dla klientów w wieku poprodukcyjnym.

Starzenie się społeczeństwa powoduje wzrost nakładów finansowych związanych z zapewnieniem właściwej opieki i jakości życia tej grupie świadczeniobiorców. Ze względów społecznych i ekonomicznych korzystniejsze jest przedłużanie aktywności tych osób oraz udzielanie wsparcia w miejscu zamieszkania zamiast kierowania do placówek takich jak domy pomocy społecznej.

Obaj badani są zgodni, co to tego, że rynek usług opiekuńczych mogłyby prowadzić organizacje pozarządowe, a opiekunki środowiskowe, które do tej pory były zatrudniane przez OPS w ramach umów-zleceń na świadczenie usług opiekuńczych w domu chorego mogłyby tworzyć własne spółdzielnie socjalne i prowadzić tego typu działalność. W ocenie przedstawiciela OPS, są one doskonale przygotowane do realizacji tego typu usług, posiadają odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie. W jego przekonaniu problemem jest jednak brak pomysłu i śmiałości tych osób, przyczyną hamującą podejmowanie działalności na własny rachunek jest także bariera psychologiczna

¹⁸ <http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SUO2601.pdf> K. Balon, J. Staręga-Piasek, G. Rutkiewicz, K. Stec, I. Szmaglińska, M. Zielony (red.), *Standardy usług opiekuńczych świadczonych dla osób starszych w miejscu zamieszkania*, s.4.

wynikająca z obawy przed nieznanym. Konieczność podjęcia dodatkowego ryzyka, związanego z zaciągnięciem pożyczki lub szkolenie ukazujące całą złożoność problematyki związanej z działalnością spółdzielni, może tę obawę powiększyć zamiast zredukować.

Potencjalni spółdzielcy socjalni muszą mieć dostęp do pełnej informacji z zakresu ekonomii społecznej i tworzonych przez nią możliwości. W dobie powszechnej informatyzacji taki postulat wydaje się wyjątkowo łatwy do zrealizowania. Ośrodki pomocy społecznej w powiecie powinny umieszczać materiały z tego zakresu na swoich stronach internetowych lub stosować ogłoszenia w formie plakatów oraz ulotek. Zainteresowani podjęciem działalności socjalnej uzyskaliby szczegółowe dane na temat lokalnych przedsięwzięć dot. ekonomii społecznej w toku rozmowy z przeszkoloną w tym zakresie kadrą ośrodka. Takie rozwiązanie służyłoby także postrzeganiu ośrodków pomocy społecznej, jako jednostek bezpośrednio związanych z realizacją tego typu zadań. Klient zyskiwałby poczucie spójności i ciągłości podejmowanych działań.

Badani nie widzą przeszkód, żeby spółdzielnia socjalna realizowała usługi opiekuńcze na zlecenie OPS czy też DPS. Osoby, które byłyby potencjalnie zainteresowane możliwością powołania spółdzielni socjalnej, mogą liczyć na pomoc pracowników socjalnych czy IPS. Także służby socjalne powinny zainteresować potencjalnym źródłem przychodów dla takiej spółdzielni. Dotychczasowe przepisy nie precyzują dokładnie, jakiego rodzaju działalnością gospodarczą spółdzielnia ma się zajmować (jest tylko forma organizacyjna).

Być może w niedalekiej przyszłości założona zostanie spółdzielnia przez 2 osoby prawne (stowarzyszenia „Socjal” i „Pomocna Dłoń”) i to będzie - zdaniem badanego - najlepszym rozwiązaniem.

Dobrym przykładem przedsiębiorstwa społecznego jest stowarzyszenie „Pomocna Dłoń”, z którą od lat współpracuje OPS. Jak zauważyli rozmówcy, Stowarzyszenie działa w Braniewie już od wielu lat i zajmuje się opieką nad osobami chorymi i niepełnosprawnymi oraz ich rodzinami. Organizacja wspiera i współpracuje z domowym hospicjum oraz pielęgniarkami opieki domowej, należy do sieci organizacji paliatywnych województwa warmińsko - mazurskiego PALIUM". Stowarzyszenie współrealizuje działania w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (projekt "Aktywizacja Osób Starszych w Braniewie"), działa przy Braniewskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku. W ramach współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Olsztynie prowadzi liczne szkolenia opiekunek medycznych. Ważnym elementem działalności Stowarzyszenia jest wolontariat. W ramach projektu pod tytułem „Łączymy pokolenia” przy Stowarzyszeniu utworzone zostało Centrum Wolontariatu, w którym wspólnie działają zarówno osoby starsze jak i młodzież.

Innym wskazywanym przykładem prężnie działającego stowarzyszenia jest stowarzyszenie pomocy społecznej Socjal działające przy OPS w Braniewie. Organizacja prowadzi działania na rzecz

dla bezdomnych (noclegownia), zajmuje się także pośrednictwem pracy, prowadzi spotkania integracyjne, ognisko wychowawcze dla dzieci z rodzin patologicznych, a także zajmuje się dożywianiem dzieci i młodzieży.

Zdaniem rozmówców Ośrodki pomocy społecznej mogą do pewnego stopnia kreować rzeczywistość poprzez udział w tworzeniu lokalnych partnerstw oraz regionalnych zespołów zajmujących się sprawami ekonomii społecznej. Może to prowadzić do wzrostu zainteresowania opisywanym zagadnieniem lokalnych władz i uczynić wsparcie ekonomii społecznej stałym punktem polityki danego samorządu. Do tego celu niezbędne jest wykazanie korzyści, jakie samorząd uzyska pod względem społecznym i ekonomicznym poprzez np. zlecenie lub kupowanie usług od podmiotów ekonomii społecznej. Mogą to być usługi opiekuńcze, edukacyjne, lub o charakterze użyteczności publicznej np. związane z utrzymaniem czystości na terenie gminy. Bez względu na rodzaj działań podejmowanych przez podmioty ekonomii społecznej będą one w większości przypadków zbieżne z celami pracy ośrodków pomocy społecznej, ponieważ będą prowadzić do przeciwdziałania wykluczeniu i aktywizacji mieszkańców danej gminy.

Jeżeli chodzi o współpracę z PUP, w ocenie respondentów z roku na rok jest coraz gorzej, ponieważ OPS otrzymuje coraz mniej ofert pracy dla swoich bezrobotnych klientów.

Wobec ograniczonej i niewystarczającej w stosunku do zapotrzebowania liczby ofert pracy, szczególną rolę odgrywają aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, do których należą m.in. roboty publiczne, prace społecznie-użyteczne, prace interwencyjne. Tymczasem wyraźnie zmniejsza się propozycja zatrudnienia w ramach prac subwencjonowanych. Ta sytuacja niewątpliwie niekorzystnie odbija się na sytuacji bezrobotnych.

Także lokalni pracodawcy są nie są zainteresowani nawiązaniem współpracy z PES taktując przedsiębiorstwa społeczne, jako wspomnianą już konkurencję.

W opinii badanych wsparcie udzielane podmiotom ekonomii społecznej przez JST nie powinno ograniczać się jedynie do pomocy finansowej, ale również mieć charakter informacyjny, prawny czy też promocyjny. Przedsiębiorstwa społeczne powinny być także wspierane poprzez partnerstwa lokalne. Zdaniem badanych, osoby wykazujące chęć zakładania przedsiębiorstw społecznych powinny być odpowiednio wyedukowane w zakresie funkcjonowania ekonomii społecznej. Jednostki samorządu terytorialnego mogą wesprzeć przedsiębiorstwa społeczne poprzez ogłaszanie konkursów na realizację zadań publicznych, stosowanie klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych oraz w innych formach niefinansowych.

Rozmówcy byli zgodni, co to tego, że współpraca przedsiębiorstw społecznych z samorządami może przyczynić się do zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnych. Powinna ona odbywać się na zasadzie partnerstwa i wspólnych inicjatyw zarówno urzędniczych, jak i społecznych. Aby takie inicjatywy podejmować, należy najpierw przeprowadzić dokładną analizę lokalnego zapotrzebowania na pracę przedsiębiorstw społecznych. Niemniej jednak żaden z nich nie potrafił wskazać konkretnego przykładu zawiązywania partnerstwa pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi a samorządem na terenie swojego działania. Respondent stwierdza: *jednostki samorząd terytorialnego, owszem i tak zaprasza do współpracy, niemniej jednak, ta współpraca jest „pozorna”, gdyż z tych spotkań nic naprawdę tak nie wynika. Nie ma faktycznych /formalnych powiązań, podpisuje się umów/porozumień. Zarówno powiat, jaki i miasto mają opracowane programy współpracy z organizacjami pozarządowymi, ale to FIKCJA! Są uchwały, ale nie ma środków finansowych na realizację zadań społecznych (cyt.)*

Na pytanie: *Jakie warunki powinny spełniać przedsiębiorstwa społeczne, aby stać się partnerem dla samorządu w realizacji zadań lokalnych?* Badani są zgodni, że takie przedsiębiorstwo społeczne powinni tworzyć ludzie świadomi i odpowiedzialni wskazywali na potencjał kadrowy, jakość świadczonych usług, posiadanie lidera a przede wszystkim trzeba mieć dobry pomysł na swoją działalność.

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania diagnostyczne uzasadniają konieczność opracowania wniosków i rekomendacji zawierających pewne elementy działań, które są wzajemnie ze sobą powiązane i zależne.

Wniosek1

Zbyt wąski zasięg przyjmuje uspołecznianie zadań publicznych i upowszechnianie procedur przekazywania zadań publicznych do realizacji PES, a także zlecenie zadań JTS finansowanych ze środków publicznych.

Rekomendacja 1

Należy stworzyć katalog dobrych praktyk z zakresu zlecenia zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem stosowania klauzul społecznych oraz przekazywania zadań publicznych do realizacji PES.

Wniosek 2

Zarówno przedstawiciele samorządu lokalnego (OPS, PUP), podmiotów ekonomii społecznej (CIS), jak i lokalni przedsiębiorcy uważają, że wspólnie podejmowane przez nich inicjatywy i działania są przejrzyste i logiczne dla wszystkich stron podejmujących współpracę.

Rekomendacja 2

Należy zwrócić szczególną uwagę na promocję tych dobrych praktyk i najlepszych aspektów wzajemnej współpracy.

Wniosek 3

W badanym powiecie nie są prowadzone działania informacyjno-edukacyjne nt. korzyści i zasad stosowania klauzuli społecznej oraz przekazywania zadań użyteczności publicznej do realizacji PES wśród jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców lokalnych.

Rekomendacja 3

Konieczny jest prowadzenie intensywnych działań edukacyjnych i informacyjnych wśród jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców lokalnych nt. korzyści i zasad stosowania klauzuli społecznej oraz sposobów przekazywania zadań użyteczności publicznej do realizacji PES.

Wniosek 4

Brak lokalnych animatorów ekonomii społecznej wyposażonych w wiedzę niezbędną do promocji, wsparcia i rozwoju ekonomii społecznej. W środowisku lokalnym brakuje liderów, którzy byłiby odpowiednio przygotowani merytorycznie do posługiwania się narzędziami biznesowymi przy realizacji zadań społecznych.

Rekomendacja 4

Należy opracowywać i wdrażać projekty identyfikacji liderów i animatorów w społecznościach lokalnych (w poszczególnych gminach). Należałoby odpowiednio szkolić potencjalnych liderów PES w zakresie biznesowym, natomiast przedstawiciele JST i lokalnego biznesu przygotowywać do podejmowania współpracy z PES za pomocą działań promocyjnych, a następnie szkoleń i doradztwa ukierunkowanych na budowanie świadomości pożyteczności takich wspólnych działań oraz wyposażanie uczestników w narzędzia skutecznego radzenia sobie z problemami mogącymi pojawić się podczas współpracy.

Wniosek 5

Na terenie powiatu nie są promowane oferty PES wśród potencjalnych konsumentów-nabywców.

Rekomendacja 5

Na poziomie lokalnym powinien zostać ustalony szczegółowy zakres rzeczowy usług PES. Należy więc wypracować i wdrażać profesjonalną strategię promocji oferty PES obejmującą organizację kampanii informacyjno-promocyjnych promujących produkty PES, a także promocję PES i ich oferty za pomocą np. portali internetowych. Konieczne jest stworzenie takiego systemu, który nie będzie utrwał jedynie finansowania spółdzielni socjalnej w formie grantów czy dotacji, ale będzie oferował wsparcie w postaci szeregu narzędzi, takich jak doradztwo, pożyczki czy poręczenia.

Wniosek 6

Za mały jest udział PES w diagnozowaniu lokalnych potrzeb społecznych

Rekomendacja 6

CIS, jak też powstające w przyszłości spółdzielnie socjalne powinny uczestniczyć w prowadzeniu i opracowywaniu diagnozy potrzeb społecznych a także sporządzać/przygotowywać propozycje dla instytucji i władz samorządowych (np. PUP) obszarów działań w oparciu np. organizację robót publicznych, tak aby wzmocnić infrastrukturę powiatu z korzyścią utworzenia na nim nowych miejsc pracy (poprawa stanu środowiska naturalnego, stanu dróg lokalnych, rozwoju usług itp.)

Wniosek 7

Jest za słabo rozwinięta polityka informacyjna JST na rzecz PES.

Rekomendacja 7

Obszar, który wymaga stałego wzmocnienia to popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej. Potencjalni spółdzielcy socjalni muszą mieć dostęp do pełnej informacji z zakresu ekonomii społecznej i tworzonych przez nią możliwości. Ośrodki pomocy społecznej w powiecie powinny umieszczać materiały z tego zakresu na swoich stronach internetowych lub stosować ogłoszenia w formie plakatów oraz ulotek. Zainteresowani podjęciem działalności socjalnej uzyskaliby szczegółowe dane na temat lokalnych przedsięwzięć dot. ekonomii społecznej w toku rozmowy z przeszkoloną w tym zakresie kadrą ośrodka. Takie rozwiązanie służyłoby także postrzeganiu

ośrodków pomocy społecznej, jako jednostek bezpośrednio związanych z realizacją tego typu zadań. Klient zyskiwałby poczucie spójności i ciągłości podejmowanych działań.

ZIDENTYFIKOWANE NISZE RYNKOWE DLA PES W POWIECIE BRANIEWSKIM:

- usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi (osoby starsze, chore, dzieci),
- prace porządkowe przy lokalnej infrastrukturze,
- usługi hydrauliczne,
- działalność pomocnicza związana z utrzymaniem porządku, czyli ogólne sprzątanie mieszkań, lokali gastronomicznych, zmiatanie ulic, usuwanie śniegu i lodu, usługi parkingowe, pielęgnacja zieleni w parkach oraz przy obiektach sportowych, budynkach publicznych i cmentarzach komunalnych,
- usługi edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej,
- usługi remontowo-budowlane,
- usługi przewozowe i turystyczne,
- przygotowanie materiałów biurowych,
- usługi cateringowe,
- działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych,
- działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- usługi biurowe,
- gospodarka odpadami, włącznie z ich selektywną zbiórką.

Największe bariery w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie lidzbarskim

- 1) Brak jasnych procedur przekazywania zadań publicznych do realizacji PES.
- 2) Współpraca pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej (PES) a JST i lokalnymi pracodawcami jest oceniana względnie dobrze przez nich samych, ale niewystarczająca, biorąc pod uwagę to, że dotychczas w powiecie braniewskim nie powstały żadne spółdzielnie. Brak krytycyzmu wobec własnych działań także może być barierą rozwoju ES.
- 3) Niestosowanie klauzuli społecznej. W powiecie brakuje działań informacyjno-edukacyjnych nt. korzyści i zasad stosowania klauzuli społecznej oraz przekazywania zadań użyteczności

publicznej do realizacji PES wśród jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców lokalnych.

- 4) Brak odpowiedniej promocji oferty PES wśród potencjalnych konsumentów-nabywców.
- 5) Niedopasowanie kwalifikacji młodych ludzi do potrzeb rynku pracy oraz długotrwałe bezrobocie, które jest początkiem marginalizacji społecznej i jest przyczyną bierności mieszkańców powiatu.
- 6) Brak odpowiednich liderów, niejasne cele działania.
- 7) Brak specjalistów ds. księgowości

Bibliografia

- Bereza J., *Przedsiębiorczość społeczna w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008
- Esping-Andersen G., *Welfare State without Work: the Impasse of Labciur Shedding and Familialism in Continental European Socjal Policy*, (ed): „Welfare States in Transition, National Adapatations in Global Economies”, London 1996
- Grewiński M., Wronka M., *Gospodarka społeczna w UE i w Polsce – między przedsiębiorczością społeczną a CSR*, [w:] Przedsiębiorczość w Polsce – bariery i perspektywy rozwoju, red. A. Frączkiewicz-Wronka, M. Grewiński, WSP-TWP, Warszawa 2012
- Jelonek M., *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012
- Kaszyński H., *Ekonomia społeczna i praca socjalna. Razem czy osobno?*, [w:] Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych. Warszawa 2007
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Projekt. Warszawa 2012
- Leszkiewicz A., *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008
- Leś E., *Nowa ekonomia społeczna*, „Trzeci Sektor” nr 2/ 2005
- Łojko M., *Corporate social responsibility of social economy entities in Poland*, [w:] Corporate social (ir) responsibility, ed. Agata Lulewicz-Sas, Białystok University of Technology, Białystok, 2013
- Raport Końcowy: Badanie „Analiza aktualnej struktury instytucji rynku pracy i instytucji pomocy społecznej w kontekście zakresu ich wzajemnej współpracy, a także głównych obszarów styku”* Wykonawca raportu: Konsorcjum IBC GROUP Central Europe Holding S.A. Warszawa 2009
- Wygański K., Frączak P., *Ekonomia społeczna w Polsce – definicje, zastosowania, oczekiwania, wątpliwości* „Ekonomia Społeczna Teksty” 2006 Nr 1/2006
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu braniewskiego
- Raport z otwarcia IPS w Braniewie. Analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie braniewskim
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Braniewskim

Wykorzystane strony internetowe

<http://wartowiedziec.org/index.php/start/aktualnosci/13997-brak-chci-czy-niewiedza-samorzdy-za-rzadko-stosuj-klauzule-spoeczne>

<http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SUO2601.pdf>

<http://www.gizycko.pup.gov.pl/62,stopa-bezrobocia.html>

ANEKS METODOLOGICZNY

Załącznik 1

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

skierowany do przedstawicieli jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego powiatu.....

Szanowna Pani/Szanowny Panie,

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach realizowanego projektu przeprowadza badanie nisz rynkowych dla podmiotów ekonomii społecznej w powiatach: lidzbarskim, braniewskim, ostródzkim i bartoszyckim.

Badania są anonimowe, a wyniki zostaną wykorzystane w celach niekomercyjnych. Państwa udział w prowadzonych badaniach jest dla nas niezwykle cenny. Odpowiedzi pomogą nam zidentyfikować nisze rynku jednostek samorządu lokalnego, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą¹⁹.

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego

---

¹⁹ *Badanie ma na celu zidentyfikowanie nisz (rozumianych, jako nisze rynku jednostek samorządu lokalnego), w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. W związku z tym celem badania jest wytypowanie obszarów działalności jednostek samorządu terytorialnego związanych z realizacją usług publicznych, które mogłyby być zlecane podmiotom ekonomii społecznej (PES) w formie wykonania usług/produktów.*

.....

1. Czy Pani/Pana instytucja współpracuje z przedsiębiorstwami społecznymi²⁰?

- a) tak
- b) nie

Jeśli nie, to proszę przejść do pytania nr 5.

2. Proszę określić na skali poziom zadowolenia z relacji Państwa instytucji z przedsiębiorstwami społecznymi (5 - najwyższy poziom satysfakcji, 1 – najniższy)

1   2   3   4   5

3. Czy odczuwalna jest aktywność podmiotów ekonomii społecznej w dążeniu do współpracy z samorządem lokalnym?

- a) tak
- b) nie
- c) trudno powiedzieć

4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej? (można udzielić więcej niż jednej odpowiedzi)

- a) stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy
- b) zbudowaliśmy lokalne partnerstwo
- c) nasza administracja została odciążona,
- d) możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań,
- e) problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej,
- f) nie osiągnęliśmy żadnych korzyści
- g) inne – jakie?.....

5. Czy planują Państwo korzystanie z pomocy tego typu instytucji w przyszłości?

- a) tak (proszę przejść do pytania nr 6)
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 7)
- c) nie wiem (proszę przejść do pytania nr 8)

6. Jeśli tak, to jakich korzyści się Państwo spodziewają zlecając wykonanie usług/produktów przedsiębiorcom społecznym?

- a) będziemy w ten sposób pomagać osobom potrzebującym wsparcia
- b) liczymy, że stworzymy dzięki temu nowe miejsca pracy
- c) chcielibyśmy zbudować lokalne partnerstwo
- d) liczymy, że nasza administracja zostanie odciążona,

---

²⁰ Przedsiębiorstwa społeczne – podmioty, które prowadząc działalność gospodarczą (np. świadcząc usługi, wytwarzając produkty) angażują osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (np. osoby bezrobotne, niepełnosprawne, wychodzące z ubóstwa czy bezdomności itp.) w celu ich reintegracji zawodowej i społecznej. Przykładem przedsiębiorstw społecznych są spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia czy fundacje prowadzące działalność gospodarczą, centra integracji społecznej.

- e) chcielibyśmy móc liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań,
- f) chcielibyśmy, aby problemy społeczne były rozwiązywane efektywniej,
- g) nie spodziewamy się żadnych korzyści
- h) inne – jakie?.....

7. Jeśli nie, to dlaczego nie planują Państwo korzystania z usług lub produktów przedsiębiorstw społecznych ? (można udzielić więcej niż jedną odpowiedź)

- a) nie ma takiej potrzeby,
- b) nie spodziewamy się żadnych korzyści z tytułu tej współpracy,
- c) nie ma w najbliższej okolicy podmiotów świadczących tego typu usługi,
- d) podmioty świadczące tego typu usługi są za daleko,
- e) zbyt mało wiemy o funkcjonowaniu podmiotów ekonomii społecznej,
- f) inne - jakie?.....

8. Czy Państwa jednostka samorządu terytorialnego w 2012-2013 roku zlecała usługi przedsiębiorcom społecznym działającym na Państwa terenie lub kupowała ich produkty?

- a) tak (proszę przejść do pytania nr 9)
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 15)

9. Jeśli tak, to jakie zlecano usługi i jakie kupowano produkty? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi,
- b) rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych
- c) działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- d) usługi remontowo-budowlane
- e) usługi komunalne
- f) prace społecznie-użyteczne
- g) prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej
- h) realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej
- i) usługi biurowe
- j) tworzenie witryn internetowych
- k) usługi cateringowe
- l) usługi przewozowe i turystyczne
- m) materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)
- n) wyroby rękodzielnicze
- o) inne (jakie?).....

10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?

- a) dobry przepływ informacji
- b) wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia
- c) otwartość na współpracę
- d) innowacyjność rozwiązań stosowanych przez przedsiębiorców społecznych,
- e) realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych (poprzez m in. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywizacja i integracja społeczna, tworzenie dodatkowych miejsc pracy, budowanie lokalnej tożsamości)
- f) inne (jakie?).....

11. Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,
- b) konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- c) konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,
- d) tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,
- e) doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,
- f) zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- g) zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,
- h) zawieranie umów partnerstwa publiczno-prywatnego określonych w ustawie o partnerstwie publiczno-prywatnym,
- i) zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,
- j) udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- k) opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,
- l) wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,
- m) organizacja wspólnych konferencji i seminariów,
- n) wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,
- o) wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,
- p) prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,
- q) udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,
- r) inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,
- s) prowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych,
- t) prowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych,
- u) udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,
- v) działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,
- w) popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,
- x) pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,
- y) inne, jakie?

.....
.....

12. Realizację, których obszarów współpracy, wymienionych w pytaniu 11, uznają Państwo za satysfakcjonującą w Państwa Urzędzie (proszę wypisać litery, którymi oznaczone są zadania)?

.....
.....
.....

13. Które obszary współpracy, wymienione w pytaniu 11, wymagają, Państwa zdaniem, wzmocnienia (proszę wypisać litery, którymi oznaczone są zadania)?

.....
.....
.....

14. Proszę wskazać dwie najważniejsze formy współpracy z PES:

- zakup usług/produktów
- realizacja zadań zleconych
- wspólna realizacja projektów
- wsparcie finansowe
- wsparcie rzeczowe
- pomoc merytoryczna (np. szkolenia, doradztwo)
- inne - jakie?.....

15. Czy w okresie 2012/2013 r. powiat/gmina zlecał/a zadania publiczne PES?

- a) tak
- b) nie

16. Czy aktualnie Państwa instytucja wspomaga podmioty ekonomii społecznej?

- a) tak
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 18)

17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?

- a) doradztwo ogólne
- b) szkolenia ogólne
- c) doradztwo biznesowe
- d) szkolenia biznesowe
- e) opieka anioła biznesu dla podmiotu (stałe wsparcie biznesowe)
- f) podnoszenie kompetencji miękkich
- g) podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu
- h) ułatwienia w uzyskiwaniu środków na zakładanie PES
- i) ułatwienia w uzyskiwaniu środków na rozwój PES
- j) pomoc pozyskiwaniu klientów
- k) pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu
- l) pomoc w zakresie promowaniu podmiotu
- m) wsparcie we współpracy z instytucjami
- n) inne – jakie?.....

18. Czy samorząd spotyka się z organizacjami opracowując strategię rozwoju, bądź plan pracy na przyszłość?

- a) tak

b) nie

19. Czy na stronie internetowej Państwa urzędu znajduje się zakładka poświęcona współpracy z PES?

- a) tak
- b) nie

20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?

- strona internetowa urzędu,
- publikacje, wydawnictwa,
- specjalnie powołana komórka do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym,
- za pośrednictwem rady działalności pożytku publicznego,
- cykliczne spotkania przedstawicieli JST z PES,
- nie jest realizowana
- trudno powiedzieć
- inny - jaki?.....

21. Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie? (proszę zakreślić max. 3 odpowiedzi)

- o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,
- o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,
- o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,
- o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,
- bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,
- dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,
- inne, jakie?

.....
.....

22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?

	Usługa/produkt	zdecydowanie tak	raczej tak	nie mam zdania	raczej nie	zdecydowanie nie
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi					
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych					
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem					

	społecznym					
4.	usługi remontowo-budowlane					
5.	usługi komunalne					
6.	prace społecznie-użyteczne					
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej					
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej					
9.	usługi biurowe					
10.	tworzenie witryn internetowych					
11.	usługi cateringowe					
12.	usługi przewozowe i turystyczne					
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)					
14.	wyroby rękodzielnicze					
15.	inne (jakie?).....					

23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) kultura i sztuka,
- b) sport, turystyka i rekreacja,
- c) edukacja i wychowanie,
- d) ochrona zdrowia,
- e) pomoc społeczna i socjalna,
- f) ochrona środowiska,
- g) rynek pracy, aktywizacja zawodowa,
- h) animowanie działań wspólnot lokalnych
- i) inne (jakie?).....
.....

24. Jakie usługi obecnie Państwa jednostka zleca firmom zewnętrznym?

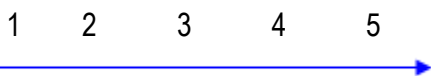
.....
.....

.....**Jak ocenia Państwo dotychczasową współpracę z ww. firmami?** Proszę zaznaczyć na skali, gdzie 5 - oznacza najwyższy poziom zadowolenia, a 1 – najniższy.

1   2   3   4   5

25. **Jak prognozują Państwo szanse powodzenia potencjalnej współpracy z PES?** Proszę zaznaczyć na skali, gdzie 5 - oznacza bardzo wysokie szanse powodzenia, a 1 – brak szans na współpracę.

Proszę uzasadnić powyższą ocenę:

.....

.....

.....

Dziękujemy za udział w badaniu

Załącznik 2

Dyspozycje do wywiadu focusowego

- 1) Relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST powiatu.....
  - Czy przedsiębiorstwa społeczne w Państwa powiecie podejmują współpracę z JST?
  - Jakie są najczęstsze formy współpracy między PES a JST?
  - Jaki jest zakres tej współpracy? Czego ona dotyczy?
- 2) Poziom wiedzy organów decyzyjnych JST w powiecie ..... na temat PES
  - Czy docierają do Państwa informacje na temat aktualnych działań PES?
  - Jakiego rodzaju są to informacje? W jaki sposób są one przekazywane?
- 3) Rola i zadania PES w realizacji zadań publicznych
  - Czy Państwa zdaniem PES mogą realizować zadania publiczne? W jakim zakresie?
  - Jakie Państwa zdaniem potrzeby lokalne mogą w ten sposób zaspokajać PES?
  - Czy PES poprzez realizację zadań publicznych mogą przyczynić się do rozwoju lokalnego? W jaki sposób?
- 4) Współpraca przedstawicieli JST z PES
  - Czy byliby Państwo skłonni zlecać część zadań publicznych PES? Jakie byłyby to zadania?
  - Na jakich zasadach byliby Państwo skłonni podejmować taką współpracę?
  - W jakich obszarach samorządy lokalne mają największą potrzebę współpracy z PES?

- Jakie Państwa zdaniem istniejące bądź potencjalnie niedostępne usługi z zakresu zadań publicznych na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- Jakimi Państwa zdaniem mogą pojawić się bariery i trudności przy podejmowaniu współpracy z PES?

Załącznik 3

DYSPOZYCJE DO WYWIADU IDI

1. Czy na terenie powiatu istnieją działające przedsiębiorstwa społeczne? Jak sobie radzą?
2. W jaki sposób postrzegane są PES-y przez instytucję, w którą Pan/Pani reprezentuje?
3. Czy lokalni pracodawcy są zainteresowani nawiązaniem współpracy z PES? Jeżeli nie, to dlaczego?
4. Czy współpraca samorządu lokalnego z przedsiębiorstwami społecznymi może przyczynić się do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu?
5. Jakie wspólne inicjatywy są lub mogą być podejmowane przez samorząd lokalny i przedsiębiorstwa społeczne?
6. Jakie warunki powinny spełniać przedsiębiorstwa społeczne, aby stać się partnerem dla samorządu w realizacji zadań lokalnych?
7. Jakiego rodzaju zadania mogłyby być zlecane przedsiębiorstwom społecznym przez instytucję, w której Pan/Pani pracuje?
8. Czy przedsiębiorstwa społeczne promują swoje produkty i usługi na lokalnym rynku? Czy działania promocyjne docierają do instytucji, w której Pan/Pani pracuje?
9. Podejmowanie, jakiego rodzaju usług społecznych/publicznych przez przedsiębiorstwa społeczne niesłoby obopólną korzyść zarówno dla samorządu/powiatu/gminy, jak i osób wykluczonych społecznie?
10. Jakimi istniejącymi bądź potencjalnie dostępnymi usługami z zakresu zadań publicznych mogą być realizowane przez przedsiębiorstwa społeczne? Na jakich zasadach zlecałoby Państwo realizację tych usług PES-om?
11. Ewentualnie jakie trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem JST a PES?

Załącznik 4

Zestaw tabel z wynikami badań ankietowych

Pyt. 20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?	N
strona internetowa urzędu	1
nie jest realizowana	5
trudno powiedzieć	9
nieregularne spotkania JST z PES	1
brak odpowiedzi	3
RAZEM	19

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	4
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	2
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	1
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	2
brak odpowiedzi	13
RAZEM	10

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?					
Usługa/produkt	zdec. tak	raczej tak	nie mam zdania	raczej nie	zdec. nie
15 realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi	1	4	1	7	3

16.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	1	4	3	4	4
17.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	2	5	6	2	1
18.	usługi remontowo-budowlane	2	8	3	3	2
19.	usługi komunalne	1	4	4	5	3
20.	prace społecznie-użyteczne	1	5	3	6	2
21.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej	1	3		6	6
22.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	3	8	2	2	1
23.	usługi biurowe	1	4	6	4	1
24.	tworzenie witryn internetowych	2	3	6	4	1
25.	usługi cateringowe	0	7	4	4	1
26.	usługi przewozowe i turystyczne	0	8	2	2	4
27.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)	3	4	2	4	3
28.	wyroby rękodzielnicze	3	3	4	5	1
RAZEM		21	70	46	58	33

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka	6
sport, turystyka i rekreacja	4
edukacja i wychowanie	6
ochrona zdrowia	2
pomoc społeczna i socjalna	5
ochrona środowiska	4
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	7
animowanie działań wspólnot lokalnych	5
RAZEM	39

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
doradztwo ogólne	7
szkolenia ogólne	1
podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu	1
ułatwienia w uzyskiwaniu środków na rozwój PES	1

pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu	1
pomoc w zakresie promowania podmiotu	2
wsparcie we współpracy z instytucjami	1
inne - dotacja dla CIS, spotkania ze specjalistami, usługi opiekuńcze	3
RAZEM	17

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	4
o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,	2
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	1
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	4
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	3
bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,	3
dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,	3
RAZEM	17

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?						
	Usługa/produkt	<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
15.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi	4	3	1	1	2
16.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	1	4	2	1	2
17.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	2	6	1		1
18.	usługi remontowo-budowlane	1	7	1	2	2
19.	usługi komunalne	1	1	4	1	3
20.	prace społecznie-użyteczne	2	4	2	1	2
21.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej	1	4	2		3
22.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	2	5	1	1	
23.	usługi biurowe		2	2	2	3
24.	tworzenie witryn internetowych		1	1	3	3
25.	usługi cateringowe	1	4	2		4
26.	usługi przewozowe i turystyczne	2	7	1		2
27.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)	3	4	1	1	1
28.	wyroby rękodzielnicze		4	2		3

RAZEM	20	56	76	13	31
--------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka,	4
sport, turystyka i rekreacja,	4
edukacja i wychowanie,	1
ochrona zdrowia,	1
pomoc społeczna i socjalna,	5
ochrona środowiska,	3
rynek pracy, aktywizacja zawodowa,	5
animowanie działań wspólnot lokalnych	3
RAZEM	26

Pyt. 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?	N
stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy	3
zbudowaliśmy lokalne partnerstwo	7
nasza administracja została odciążona	2
możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań	1
problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej	6
nie osiągnęliśmy żadnych korzyści	2
RAZEM	21

Pyt. 10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?	N
dobry przepływ informacji	2
wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia	4
otwartość na współpracę	3
realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych	4
RAZEM	13

Pyt. 11 Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie?	N
wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,	4
konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,	2
tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,	3
doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,	1
zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,	3
zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,	1
zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,	2
udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	4
opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,	2
wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,	4
organizacja wspólnych konferencji i seminariów,	2
wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,	2
wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,	2
prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,	1
udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,	3

inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	1
prorowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych	2
prorowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych	1
udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,	1
działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,	2
popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,	2
pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,	1
RAZEM	46